

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce

Vliv genderu na pojetí přátelství: případová studie

Ella Zemanová

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

Praha 2024

Čestné prohlášení

"Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu."

V Praze dne 27.5.2024

Ella Zemanová

Podpis

Poděkování

Za potřebnou zpětnou vazbu, která mi pomohla ještě více přemýšlet nad tématy, kterým se v této bakalářské práci věnuji, chci poděkovat Ing. Petrovi Pavlíkovi, Ph.D., jeho rady a zkušenosti byly při psaní mé první práce opravdu potřeba. Velké díky také patří lidem, kteří byli ochotní se mi otevřít při rozhovorech, které jsem s nimi vedla – bez nich by práce nevznikla. Moc chci také poděkovat svým přátelům a mé terapeutce za nekončící podporu.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Pohlaví, gender a genderová identita	8
2.1.1 Cisgender, transgender a genderová identita	11
2.2 Genderová exprese a nebinární identita	11
2.2 Genderová socializace	12
2.3 Sandra Bem a její teorie	13
2.4 Přátelství a faktory, které ho ovlivňují	15
2.4.1 Vliv genderu na přátelství	15
2.4.2 Přátelství mezi mužem a ženou	20
2.4.3 Soutěživost v přátelství	21
2.4.4 Gender, přátelství a klepy	22
2.4.5 Faktor rasy v přátelství	23
2.4.6 Vliv partnerského vztahu a sexuality na přátelství	23
2.4.7 Vliv sexuální orientace na přátelství	24
2.4.8 Role homofobie, patriarchy a sexismu v přátelství	25
3. EMPIRICKÁ ČÁST	27
3.1 Metodologie	27
3.1.1 Výběr metody	27
3.2 Výběrový vzorek a sběr dat	28
3.2.1 Aspekt nebinární identity ve výzkumu	30
4. ANALYTICKÁ ČÁST	31
4.1 Význam pojmu přátelství, význam pojmu přátel	31
4.2 Rozdíl mezi přátelstvím a partnerským vztahem	33
4.3 Aktivity, které přátelství obsahuje	36
4.4 Role věku v přátelství	36
4.5 Rozdílné genderové zastoupení v přátelství participujících	38
4.6 Význam genderové identity a genderu v přátelství, rozdílnost mužských a ženských přátelství	39
4.7 Aspekt nebinární genderové identity v přátelství	44
4.8 Postoj žen a nebinárních lidí k mužům a k přátelství s nimi	45
4.9 Vliv sexuální orientace a sexuality na přátelství	49
4.10 Shrnující porovnání významu genderu a sexuální orientace v přátelství	56
4.11 Vliv vztahu na přátelství člověka	57
4.12 Postoj participujících k „přátelství s výhodami“	58

5. ZÁVĚR	62
LITERATURA (BIBLIOGRAFIE).....	65

1. ÚVOD

V mé bakalářské práci mám možnost se věnovat tématu, které mne osobně zajímá i mimo školní povinnosti – tedy genderu a tématům, které se s ním pojí. Zájmu o toto téma předcházela moje inklinace k feministickému myšlení od základní školy, která mě do této problematiky uvedla a přinutila mne nad ní začít přemýšlet. Feministické smýšlení se tedy bude do mé práce propisovat, například v termínech, které používám. K tématu tedy budu přistupovat s určitými východisky, které se ale při psaní práce a rozhovorech budu snažit reflektovat. Jedním z mých největších cílů je naučit se během procesu psaní této práce něco nového, ať díky teorii, kterou mi poskytují použité zdroje či během rozhovorů v empirické části a popřípadě ukázat jiný pohled na společností definované jevy.

Jelikož i já patřím do společnosti, nezbavím se skutečnosti, že jsem byla vychovávána určitým způsobem, který souvisel s tím, že jsem se narodila biologicky jako žena. Rodiče neměli problém, když jsem si hrála jak s panenkami, tak s autíčky; zároveň jsem ale odmalička hodně inklinovala k tradičně „femininním“ věcem. Nevím, v jaké míře by se moje identifikace s konvenčně femininními zálibami dala považovat za moje rozhodnutí, ale vydrželo mi to do dospělosti — stejně jako můj genderově nevyvážený poměr přátel: odmalička jsem se bavila víc s dívkami. To je také jeden důvodů, proč jsem se rozhodla psát práci s tímto tématem: touha zjistit, jak rozdílná je socializace lidí s ohledem na jejich gender a jaké to má důsledky na naše přátelské vztahy, naše interakce a chování v nich.

Na střední škole jsem byla během hodiny psychologie obeznámena s Maslowovou pyramidou potřeb, kde mezi potřebami člověka nalezneme i nutnost někam patřit a potřebu lásky, která má člověka chránit před pocitem osamělosti (Simons et al., 1987). I když je to velmi důležitý model, který nám pomáhá získat jednoduchý přehled o potřebách člověka, není nutné ho znát, abychom si uvědomili důležitost vztahů s druhými. Téma vztahů je relevantní pro všechny, bez ohledu na věkovou skupinu, rasu, etnicitu, sexuální orientaci atd. Je důležité poznamenat, že když mluvím o vztazích, nemyslím nutně ty romantické: mám na mysli i přátelské vztahy — a přesně těch se týká má práce.

K výběru tohoto tématu mě také mimo zájmu vedla i prostá frustrace, která pramení z představy, že se muži a ženy nemohou přátelit bez toho, aby jejich přátelství nenarušila

jejich sexualita. I přesto, že naše společnost staví na piedestal romantické vztahy a přátelství v určitých fázích života odsouvá na „vedlejší kolej“, stále je pro nás přátelství důležité. V bakalářské práci se budu tedy zabývat i vlivem sexuality na přátelské vztahy a sexualizací přátelství.

V teoretické části bakalářské práce tak představím určité formy genderových představ, které nás od nejútlejšího věku obklopují a ovlivňují nás po celý život a které naše vztahy mohou významně omezovat; dotknu se ideálu přátelství, který byl v minulosti spojován spíše s přátelstvím mezi muži (na rozdíl od současnosti, kdy jsou charakteristiky přátelství žen ty prosazované), budu diskutovat, jak se přátelství historicky vyvíjelo a proč zrovna tímto způsobem, a budu se také věnovat určitým charakteristikám přátelství mužů a žen, které jsou společensky prezentovány jako diametrálně odlišné (i přesto, že nám mohou někteří autoři a autorky napovědět, že to tak ve skutečnosti třeba nemusí být). Přesto, že o nich prvotně moje práce není, nelze se nevyhnout tématu neplatonických přátelských vztahů, sexualizaci přátelství a homofobii, která dle zdrojů významně ovlivňuje zejména přátelství mužů (Bank & Hansford, 2000).

V praktické části bakalářské práce se pokusím zmapovat postoje mužů, žen a nebinárních lidí vysokoškolského věku k přátelství a snad tak trochu doplnit prázdné místo v tomto tématu v českém prostředí.

Tato práce je psána z pozice člověka, který není členem všech komunit, o kterých píše. Práce se zabývá různými genderovými identitami a také různými sexualitami, což jsou neustále se vyvíjející oblasti. Snažím se tak k tématům přistupovat citlivě a s vědomím toho, že pokud nemám s určitou identitou osobní zkušenost, nejsem schopna jí plně porozumět — to ale neznamená, že k ní nepřistupuji s plným respektem, kterou si zaslouží. Téma lidské sexuality, genderové identity a pohlaví je velmi komplexní a citlivé, a proto se k nim stavím opatrně a s otevřeností. I člověk, který se těmito oblastem dlouhodobě věnuje, jim nemusí plně rozumět (bez osobní zkušenosti to, alespoň dle mě, nejde). Při výběru zdrojů je nutné reflektovat, zda autoři a autorky akademických článků a knih identity daných skupin respektují.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Pohlaví, gender a genderová identita

Jedním z hlavních východisek této práce je sociální konstruktivismus, který jakožto přístup dle Kabele (1996) „představuje sociální realitu jako skutečnost, která je neustále ve stavu zrodu“ (s. 318). Holubová (2016) popisuje sociální konstruktivismus jako „směr teoretického uvažování“ (s. 40) a odkazuje na Bergera a Luckmanna, kteří jsou autoři významné knihy *Sociální konstrukce reality* (1999). Bergerovo a Luckmannovo přístup vychází z myšlenky, že je naše realita sociálně utvářena a je důležitý vztah mezi jedincem a společností, jelikož se navzájem ovlivňují a pro jedince je velmi důležitá socializace, která má na něj vliv (Holubová, 2016; Berger & Luckmann, 1999).

Dle Gjuričové a Kubičky (2003) sociální konstruktivismus pohlíží na gender jako na nástroj analýzy. Gender dle sociálního konstruktivismu tvoříme a reprodukuje. Gender utváříme „tím, jak se chováme, jak se o něm hovoří a jak se naplňují a také zpochybňují genderové instituce“ (s. 55). O genderu ve smyslu důležité analytické kategorie mluví i Renzetti a Curran ve své knize *Ženy, muži a společnost* (2003).

Někdo může termíny pohlaví a gender zaměňovat (Muehlenhard & Peterson, 2011), to by ale nebylo správně. Šmausová (2006), popisuje, že význam pojmu genderu dle konstruktivistického pojetí spočívá v tom, že „gender, stejně jako všechny ostatní společenské jevy, je historicky proměnným produktem konstruktivní činnosti členů společnosti“ (s. 11) a že gender je „sociálně interpretované pohlaví“ (s. 12).

Lišková (2008) popisuje pohlaví jako „genderovaný konstrukt, který spolu s dalším symbolickým uspořádáním společnosti utvrzuje a reprodukuje hierarchickou a binární dělbu lidí na muže a ženy.“ (s. 8). Gender je Liškovou (2008) popisován jako koncept, který prostupuje celou organizací společnosti: od symbolické roviny, která v sobě zahrnuje „organizaci jazyka, sociálních institucí, kultury, hodnot a významy, které jsou vždy genderovány“ (s. 8), po rovinu dělby práce, a nakonec individuálními genderovými identitami, které podle Liškové „nikdy nejsou jednoduše a homogenně buď ženské či mužské“, ale „proměnlivé a fluidní“ (s. 8). Nelze ale, jak Lišková dodává, zapomenout na to, že se genderové identity vážou na již zmíněnou symbolickou rovinu společnosti (Lišková, 2008).

V naší společnosti je na gender často pohlíženo jako na binární koncept – takto ale některé kultury gender nevnímají. Příkladem může být například indická kultura, která oficiálně uznává tzv. třetí gender, nazývaný hidžra. Lidé, kteří se takto identifikují, jsou různé sexuální orientace a také nemusí být nutně intersex (Goel, 2016). Původní obyvatelé Ameriky mají mezi sebou členy, kteří se nazývají berdaši či se identifikují jako „dvou-duší“ („two-spirited“) (Mayo & Sheppard, 2012).

Kimmel ve své knize *The gendered society* (2004) také mluví o rozmanitosti: každý může k feminitě a maskulinitě přistupovat jinak a záleží na mnoha faktorech, jako je věk, sociální třída, sexuální orientace apod. Jako příklad uvádí latinskoamerickou feminitu či maskulinitu černošské komunity. Co se týče genderu a naší identity, která je s ním provázaná, záleží na prostředí, ve kterém žijeme. Kimmel (2004) také popisuje kulturu původních obyvatel Ameriky, kteří mají uvnitř své komunity členy, kteří během svého života svou identitu mění: pro komunitu Nahane existují čtyři gendery.

Judith Butler ve své knize *Závažná těla* (2016) popisuje pohlaví jako „ideální konstrukt, který je nevyhnutelně materializován v čase“ (st. 16). S pohlavím Butler (2016) spojuje genderovou performativitu, kterou popisuje jako „praxi, jíž diskurz vytváří účinky, které pojmenovává“ (st. 16). Butler také pohlaví a genderovou performanci spojuje s heterosexuálitou: regulační normy „pohlaví“ dle Butler „materializují rozdíl v pohlaví za účelem upevnění onoho imperativu, jímž je heterosexuálitá“ (s. 16).

Renzetti a Curran (2003) popisují pohlaví jako „biologickou danost (bytí mužem či ženou), což slouží jako základ, na němž lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender (maskulinitu či feminitu)“ (s. 20). Pohlaví tedy Renzetti a Curran vidí jako „biologicky podmíněné tělesné odlišnosti mezi samci a samicemi“ (s. 523). Kdežto gender definují jako „společensky utvářené postoje a modely chování, obvykle dichotomicky dělené na mužské a ženské“ (s. 527). S genderem se ve společnosti spojují určité genderové role, které jsou popisovány jako „společenské role předepisované členům společnosti na základě jejich pohlaví“ (s. 527) a s nimi spojené genderové stereotypy, které jsou „zjednodušující obecné rysy maskulinity a feminity“ (s. 527).

Renzetti a Curran (2003) upozorňují ale také na to, že je možné, že se lidé nemusí úplně ztotožňovat se charakteristikami, které si společnost s daným genderem spojuje. Je ale důležité zmínit, že lidé tyto předpokládané charakteristiky považují za „platné či správné a že na nich zakládají svůj rozdílný – někdy vysloveně protikladný – přístup

k osobám mužského a ženského pohlaví“ (s. 20). I přesto, že se nemusíme s danými společenskými představami ztotožňovat, neexistujeme ve vakuu a musíme je nějakým způsobem reflektovat. O této rovině společnosti se zmiňovala už Lišková (2016).

Dělení jedinců dle pohlaví se neděje jen na osobní úrovni, ale je zabudováno v našem systému, který na nás také pohlíží stereotypně a připisuje nám určité rysy, se kterými se máme ztotožňovat. Tento systém se nazývá pohlavně-genderový systém, který se propisuje do institucí, se kterými se lidé každodenně setkávají. Představy o tom, jak se má člověk na základě svého genderu chovat, jsou rozšířené, ale univerzální jen do té míry, v jaké kultuře a čase žijeme (Renzetti & Curran, 2003).

Nelze také přehlédnout, že nás systém na základě genderu nejen rozděluje, ale také diskriminuje. Omezení na základě našeho genderu nemusí být nutně legislativně zavedené, v praxi ale předsudky naše životy mohou velmi ovlivnit a omezit. V tématu o pohlaví a genderu nesmíme opomenout na pojem patriarchát. Tento systém vyzdvihuje tradičně maskulinní vlastnosti a aktivity a pohlíží na muže jako na nadřazené – ženy jsou v tomto sociálním systému na druhém místě. Patriarchát ale nevyzdvihuje všechny muže stejnou měrou — záleží také na naší rase, etniku, sociální třídě, sexuální orientaci a dalších aspektech naší identity (Renzetti & Curran, 2003). Pokud mluvíme o diskriminaci na osobní i instituciální rovině, je důležité zmínit termín sexismus, který dle Renzetti a Curran spočívá v „připisování rozdílné hodnoty mužskému a ženskému pohlaví“ (s. 529).

Hyde (2005) dochází k názoru, že jsou si ženy a muži na psychologické rovině více podobní, než se obvykle tvrdí a nabádá k přehodnocení rozšířené představy, že jsou muži a ženy esenciálně rozdílní, protože to může mít v praxi velmi negativní následky: například omezení pracovních příležitostí pro ženy, nízké sebevědomí adolescentů, problémy s komunikací atd.

Marshall (2010) poukazuje na to, že se média a výzkumy častěji zaměřují na rozdíly mezi lidmi na základě jejich genderu, místo aby se věnovali stejným vzorcům v našem chování. Z tohoto tvrzení vyplývá, že jsou výzkumníci a výzkumnice už před zahájením výzkumu ovlivněni určitými genderovými představami, což by mohlo mít vliv na validitu dat. Proto je důležité se během výzkumů snažit reflektovat svou pozicionalitu.

2.1.1 Cisgender, transgender a genderová identita

Pokud se zabýváme tématem genderu, nesmíme zapomenout na termíny cisgender a transgender. Cisgender jakožto pojem vznikl v devadesátých letech dvacátého století díky debatám transgender aktivistů a aktivistek. Cisgender člověk se ztotožňuje s genderem, který mu je přisouzen na základě jeho reprodukčních orgánů, transgender člověk se naopak s genderem, který mu je takto přisouzen, neztotožňuje (Aultman, 2014).

Pojem genderová identita, jak ho ve své diplomové práci popisuje Divišová (2023), se vztahuje k tomu, s jakým genderem se daný člověk ztotožňuje a „jaký gender vnitřně prožívá“ (s. 12). Janošová (2008) ale stejně jako Lišková (2016) a Renzetti a Curran (2003) dodává již zmíněnou rovinu společnosti: ani gender, ani genderová identita neexistují ve vakuu; Janošová (2008) zmiňuje: „individuace v širším společenském měřítku je ovšem vázána na určité podmínky. Nezbytná je pro ni tolerance příslušné společnosti, která umožní vznik alternativních identit“ (s.42). Lidé charakteristiky spojované s určitým genderem reflektují, formují si vlastní genderovou identitu s ohledem na společnost a svou identitu budují v reakci na souhlas či nesouhlas s konvenčními charakteristikami různých genderů Janošová, 2008).

Martínková (2023) ve své práci také popisuje pojmy gender a genderová identita a vysvětluje určitý rozdíl mezi těmito dvěma pojmy: význam pojmu gender odkazuje na „na kulturní, psychologické znaky chování typické pro jedno z pohlaví“ (s. 15), kdežto genderová identita „představuje vnitřní pocit jedince, zda se identifikuje jako muž, žena, kombinace obou či se nepřiklání ani k jednomu“ (s. 15). S těmito pojmy poté spojuje termín genderové vyjádření, tedy genderovou expresi.

2.2 Genderová exprese a nebinární identita

S genderem a genderovou identitou spojuje Divišová (2023) genderovou expresi. Genderová exprese je popsána jako způsob, „jak svůj gender či genderovou identitu vyjadřujeme navenek. Může zahrnovat vizuální prezentaci v podobě účesu, oblečení, tělesných znaků, ale i hlas, chování, používaná zájmena a jméno“ (s. 13).

V návaznosti na gender, genderovou identitu a genderovou expresi nesmíme zapomenout na lidi s nebinární genderovou identitou. Nebinární lidé se neztotožňují s binárním rozdělením společnosti na muže a ženy; Divišová (2023) popisuje nebinárního

člověka jako někoho, jehož „genderová identita není výlučně ženská či výlučně mužská“ (s. 14). Divišová (2023) upozorňuje také na to, že prožívání identity je individuální a způsob, jakým akademické prostředí pracuje s termíny, se může lišit od způsobu, který používají jedinci v neakademickém prostředí. Divišová (2023) ve své diplomové práci zmiňuje také například zmiňuje identitu „genderfluid“ lidí, kteří vnímají svoji identitu v různém časovém období jako ženskou, mužskou či ani ženskou, ani mužskou.

Pokud si tyto poznatky shrneme, pohlaví je tedy spojováno s biologickou stránkou člověka (Renzetti & Curran, 2003) – pohlaví ale nemůžeme zjistit, dokud se nepodíváme do občanského průkazu. Člověku tedy přisuzujeme určitý gender, podle toho, jak vypadá (zde se objevuje význam genderové exprese/genderového vyjádření). Genderová identita člověka je poté vnitřní pocit člověka, který poznat nemůžeme. S těmito pojmy může být náročné pracovat, jelikož je autorky a autoři definují různým způsobem a pojmy se často zaměňují.

2.2 Genderová socializace

Renzetti a Curran (2003) popisují, jak se lidé kvůli socializaci setkávají s konkrétními očekáváními, které jsou s genderem spojovány. Socializaci popisují jako „proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu“ (s. 93). Socializace je proces, který probíhá po celý život a ve spojitosti s genderem jsou s ní spojené určité genderové stereotypy: Renzetti a Curran (2003) například popisují charakteristiky dívek jako je křehkost, kdežto o chlapcích se mluví jako o silných. Tyto stereotypní charakteristiky pak mohou být od lidí očekávány a reprodukovány v našich interakcích a ve výchově: tím, jak vypadá dětské oblečení, určité vzory prezentované v dětských knížkách a podobně.

Lidé jsou tak s ohledem na společenské stereotypy spojovány s určitým genderem buď odměňováni za své chování či trestáni (Renzetti & Curran, 2003). O genderové socializaci pojednává i Kimmel (2004), který tvrdí, že „rozdíl mezi gendery je do nás poprvé zaset už v rodině, kde se učíme, že být ženou a mužem jsou dvě rozdílné věci a jedna z nich je podhodnocována“ (str. 122).

Náš gender nám není tak dán biologicky, ale je nám přisouzen společností, která tyto genderové konstrukce, které jsou formovány a reprodukovány určitou socializací,

reprodukuje za účelem určité iluze řádu i přesto, že nás mohou v řadě aspektů omezovat či znevýhodňovat (Weber et al., 2019).

O tom, že naše interakce jsou ovlivněny genderovou socializací, pojednávají i Rigdeway a Smith-Lovis (1999), tvrdící, že naše interakce jsou ovlivněny pravidly společnosti, kulturou, ve které žijeme a prožitými zkušenostmi — tyto faktory obsahují určité genderové stereotypy, které naše interakce ovlivňují, ale je také na jedinci, jak je aplikuje na konkrétní situaci. Jedinec tak své sociální vtahy sám utváří skrz prožité interakce. Je zde tedy interakce mezi tvořivou aktivitou jedince a společenskou strukturou — obojí se navzájem ovlivňuje. V závěru své práce zdůrazňují, že na naše chování v interakcích nemá vliv pouze náš gender, ale také naše společenské postavení: výchyly v chování, které se tedy připisují genderu, jsou ve skutečnosti důsledkem sociální nerovnosti, a proto je důležité do výzkumů zakomponovat i další faktory, nejen gender (Rigdeway & Smith-Lovis, 1999).

Renzetti a Curran (2003), odkazují na teorii Sandry Bem, která pojednává o utváření genderu a je řazena do kognitivně-vývojových teorií. Kognitivně-vývojové teorie spočívají v tom, jak se děti ve společnosti učí genderu v rámci své touhy nalézt určitý řád v naší sociální struktuře světa. Kategorie, tedy schémata, které si o něm vytvoří, jim pomáhají se ve společnosti orientovat (Renzetti & Curran, 2003).

2.3 Sandra Bem a její teorie

Sandra Lipsitz Bem byla americkou psycholožkou, která se zabývala koncepty maskulinity, feminity a androgynie (Starr & Zurbriggen, 2017). Smetáčková (2014) v časopise *Gender a výzkum / Gender and Research* popisuje život a výzkum Bem, která vytvořila BSRI (Bem Sex Role Inventory), což je dotazník pracující s charakteristikami, které lidé přisuzují ostatním dle jejich genderu – pracuje se v něm tedy s konvenčními představami, které jsou nám na základě genderu přisuzovány. Tento dotazník ověřuje, jak moc se s těmito charakteristikami ztotožňujeme. Bem tak mohla vyhodnotit, zda jsme spíše tradičně maskulinní, femininní či androgynní (tedy že se v nás spojují tradičně maskulinní a femininní charakteristiky) nebo zda jsme nediferencovaní (tedy že se silně neztotožňujeme s konvenční maskulinitou či feminitou). Dotazník byl také kritizován právě kvůli tomu, že závisel na konvenčních genderových představách o chování lidí. Bem věřila, že v lidském jedinci se mísí tradičně maskulinní a tradičně femininní charakteristiky

chování, jejím přínosem byla ale také práce s konceptem androgynie ve vědecké oblasti (Smetáčková, 2014).

Smetáčková (2014) také popisuje další významnou část práce Bem, což je její teorie genderových schémat, která souvisí s genderovou socializací. Děti jsou ovlivňovány kulturou, ve které žijí, osvojují si v ní konkrétní představy o tom, jak se obvykle žena a muž chovají a tyto vzory si poté internalizují. Tento proces popisuje Bem ve své knize *The Lenses of Gender* (1993). Proces je sestaven ze tří prizmat či skel — proto se také této teorii říká teorie genderových skel. „Prvním je genderová polarizace, druhým je androcentrismus a třetím je biologický esencialismus.“ (Smetáčková, 2014, s. 88). Genderová schémata pomáhají lidem orientovat se v naší sociální realitě, kterou si díky schématům můžeme interpretovat.

Jak popisuje Bem ve své knize *The Lenses of Gender* (1993), první sklo či prizma je androcentrismus, tedy skutečnost, že je náš svět uzpůsoben dle mužů, kteří jsou jeho středem. Bem tvrdí, že určitá maskulinita a zkušenosti mužů se berou jako norma, nejen jako jeden z mnoha pohledů; ženy jsou tak viděny jako odchylka od této normy. Druhým sklem je genderová polarizace, dle které se na muže a ženy pohlíží jako na rozdílné. Význam tohoto skla nespočívá jen v tom, že jsou muži a ženy rozdílní, ale v tom, že je tomuto názoru podřízena celá kultura, přináší s sebou představu, že naše lidské prožívání má být úplně odlišné: od toho, jak prožíváme emoce, sexuální potřeby či jak se prezentujeme vnějšimu světu. Třetím a posledním sklem je biologický esencialismus, který zmíněnou rozdílnost prezentuje jako přirozenou, danou přírodou (Bem, 1993).

Tato skla či – jak je ve svém článku o Bem popisuje Smetáčková (2014) — prizmata, posilují moc mužů dvěma způsoby: „Zaprvé, sociální instituce a debaty v nich zakořeně automaticky rozdělují muže a ženy do rozdílných a nespravedlivých životních pozic. Zadruhé, během procesu enkulturace si jedinec postupně internalizuje tato kulturní skla a konstruuje dle nich svou identitu.“ (Bem, 1993, s. 3).

Jak už bylo zmíněno, Bem poukazuje na to, že děti jsou určitým způsobem socializovány a ovlivňovány určitými genderovými stereotypy. Tento proces enkulturace děti provází od narození a děti se pomocí daných schémat učí společensky vytvořené realitě kolem sebe (Renzetti & Curran, 2003). Toto časné ovlivňování naší osobnosti se poté může propisovat do našeho chování, interakcí a vztahů s druhými lidmi.

2.4 Přátelství a faktory, které ho ovlivňují

Přátelství pokrývá „velmi široké spektrum neformálních vztahů, od náhodného známého po velmi hluboký vztah“ (Řeháková, 2003, s. 509). S přáteli můžeme sdílet své myšlenky a události z našeho života. To, jak se přátelství definuje, záleží na dané společnosti, kultuře a tyto významy jsou v čase proměnlivé (Řeháková, 2003 citováno dle Stern-Gillet, 1995). Černá (2013), která se ve své práci zabývala pojetím přátelství dle Aristotela, popisuje přátelství jako „ctnost, která je velmi potřebná pro život“ (s. 10). Díky přátelství dosahujeme šťastného života či radosti: i kdyby měl člověk ve svém životě vše, ale chybělo by mu přátelství, nebyl by schopný dosáhnout úplné spokojenosti. Přátelé si navzájem naslouchají a pomáhají si. Na přátelství lze pohlížet jako na vztah mezi sobě rovnými. Přátelé jsou si také obvykle v něčem podobní – každý ale může na přátelství nahlížet jinak a proto je možné, že jsou přátelé svou osobností odlišní. Přátelství Aristoteles spojuje s láskou, svým přátelům přejeme jen dobro; pokud si lidé přejí pouze dobro navzájem, je možné vztah mezi nimi označit za přátelství (Černá, 2013 citováno dle Aristoteles, 1996).

Přátelství může charakterizovat podobná povaha a hodnoty, společně strávený čas a to, že druhému přejeme dobro a on nám. Takové přátelství je dle Aristotela dokonalé. Aristoteles také popisuje přátelství, která jsou pouze zprostředkovatelé užitku či rozkoše. Taková přátelství ale nejsou tak dlouhotrvající jako dokonalá přátelství, protože zanikají ve chvíli, kdy nám druhý člověk nic nenabízí (Černá, 2013 citováno dle Aristoteles, 1996).

2.4.1 Vliv genderu na přátelství

Historicky to nebyly vždy ženy, na které se nahlíželo jako na emocionálně nejschopnější v oblasti vztahů. V emocionální sféře byli v minulosti naopak vyzdvihováni muži. Na mužské přátelství se pohlíželo jako na spojení ctností, které ženám měly údajně chybět (Kimmel, 2004).

Kimmel ve své knize *The Gendered Society* (2004) tvrdí, že jsou naše přátelství ovlivňována genderem, od něhož se odvíjí i jiná očekávání ve všech formách lidských vztahů. S tímto tvrzením jsou spojeny rozšířené názory, které muže a ženu definují jako protiklady — toto je také charakteristika intergalaktické teorie genderu, která pojednává o tom, že ženy a muži pochází z odlišných planet, což má ilustrovat podstatné rozdíly. Ženy

mají být schopnější v komunikaci, zatímco muži v emocionální oblasti zaostávají: to je dle této teorie vepsané do naší biologie; ve skutečnosti ale nenalezneme v oblasti vztahů a emocí mezi lidmi na základě genderu tak podstatné rozdíly — navíc současné rozdíly nebyly historicky vždy stejné, natož pokud se zaměříme na jiné kultury. „Genderování“ intimního života je ve skutečnosti důsledkem sociálního a historického vývoje, který ovlivňuje všechny formy lidských vztahů (Kimmel, 2004).

V antice se přátelství vyzdvihovalo nad ostatní formy vztahů: pro antické Řeky bylo přátelství důležitější než manželství. O přátelství mluví už zmíněný filosof Aristotelés a také filosof Platón: pro ně přátelství přesahuje sexualitu člověka. Emocionální hloubky nutné k přátelství tak byli údajně schopni jen muži. Ženy nebyly schopné mít tak hluboké přátelství jako muži, protože jejich osobnost postrádala emocionální hloubku (Kimmel, 2004). Francouzský moralista Michel de Montaigne napsal v šestnáctém století esej „On Friendship“ (O přátelství), ve které zachytil jeho přátelství způsobem, jakým by o svém vztahu spíše mluvili manželé. S. Lewis, autor dvacátého století, popisoval přátelství jako výhradně mužskou doménu; Jeremy Taylor, duchovní ze sedmnáctého století, se také přikláněl k názoru, že pouze muži jsou schopni hlubokých přátelství (Kimmel, 2004).

Ženy se proti tomuto tvrzení neohradily, ba naopak: Mary Wollstonecraft, významná feministka a spisovatelka osmnáctého století, tvrdila, že přátelství je ten nejposvátnější vztah, který můžeme v této společnosti mít a souzněla s názorem, že nejschopnější jsou v této oblasti muži (Kimmel, 2004 citováno dle Wollstonecraft, 1992). Simone de Beauvoir, jejíž kniha *Druhé pohlaví* je pro feminismus průlomovým dílem, také nevěřila, že by byly ženy schopné takových emocí, které jsou nutné pro navázání tak pevného přátelství, jako mají muži (Kimmel, 2004 citováno dle Beauvoir, 1989).

Poté, co muži během industrializace opustili domov, emocionální otevřenost byla v soutěživém prostředí pracovních povinností spíše na obtíž, protože zranitelnost mohla rivalitním společnostem poskytnout výhodu. Muži si tak v přátelství vážili společnosti druhého a vzájemné oddanosti, ale nemohli si být víc emocionálně blízcí, jelikož by to zasahovalo do jejich pracovního prostředí (Sherrod, 2018).

Kimmel (2004) tvrdí, že oddělení domácí a pracovní sféry, odchod mužů do továren, zatímco ženy měly možnost (či byly donuceny) zůstat doma, měl vliv na naši interakci: muži se kvůli pracovnímu prostředí stali soutěživými a individualistickými, kdežto ženy, které byly doma s dětmi získaly schopnost soucítit s ostatními a pečovat o

druhé. V kontextu tohoto vývoje tak můžeme vidět, že charakteristiky nám tak nejsou dané, ale jsou důsledkem socioekonomických změn. Důležitým milníkem je také větší možnost vstupovat do manželství „z lásky“, ne kvůli ekonomickým důvodům či nutnosti neztratit pozici v sociální hierarchii. Takto se sloučila sexualita a přátelství. Kimmel (2004) uvádí, že vývoj k manželství „z lásky“, industrializace, oddělení domácí a pracovní sféry a nový pohled na homosexualitu jsou socioekonomickými faktory, které hrají roli v tom, jak pohlížíme na intimitu.

Kimmelovo popis pracovní sféry v minulosti může působit dojmem, jako by všechny ženy musely či mohly být matkami v domácnosti. To ale není pravda. Ženy například dominovaly textilnímu odvětví či pracovaly v jiných zaměstnáních – není tedy nasnadě vynechat jejich zastoupení v pracovním prostředí (Foster & Clark, 2018). Ženy pracovaly vždy, jelikož není v pracovním prostředí důležitý jen gender, který může vstup na trh práce omezit, ale i ekonomická situace – pokud lidé chtěli uživit děti, museli pracovat.

Kimmel (2004) ale konstatuje, že ve dvacátém a dvacátém prvním století vidíme výraznou změnu. Od počátku sedmdesátých let dvacátého století jsou studie věnující se přátelství odlišná od názorů minulosti, což ovlivnily dvě události: feministické hnutí začalo ženské zkušenosti používat jako možnost vybudovat solidaritu mezi ženami, charakteristiky, které byly ženám připisovány a na které lidé mohli nahlížet negativně, byly oslavovány a ženám měly poskytovat možnost formovat hluboká přátelství. Neměnil se ale jen pohled na ženy — psychologové a muži obecně se začali zasazovat za osvobození mužů, kteří se chtěli vymanit z tradiční genderové role. Najednou to byly ženské vlastnosti, které byly prosazovány jako žádané: na ženy se pohlíželo jako na pečující, mohly se na sebe ve vztahu spoléhat a otevřeně sdílet své emoce — tyto charakteristiky teď měly charakterizovat ideál intimity, která je k hlubokému přátelství nutná (Kimmel, 2004).

Reis a Shaver (1988) by intimitu definovali jako proces, který spočívá ve interaktivním vztahu mezi jedinci, v tomto vztahu mají lidé možnost se druhému člověku otevřeně svěřit a získat pochopení. To, že jsou ženy více schopné vyjadřovat své emoce, je také charakteristikou lidí s nižším společenským statutem (Snodgrass, 1985). Pokud se zaměříme na historii, ženy měly méně peněz a času na to, aby budovaly přátelství na společné aktivitě, a tak se s kamarádkami uchýlily ke sdílení (Marshall, 2010). Walker (1994) ve své práci prezentuje zjištění, že pokud se mužů a žen zeptáme na téma přátelství,

v jejich odpovědích nalezneme reprodukci genderových stereotypů, které do nás vkládá naše kultura, pokud jsou ale otázky více konkrétní, ze zjištění vyplývá, že se muži svěřují svým kamarádům více, než nám literatura tvrdí a že ženy také nejsou tak emocionálně otevřené, jak se pořád opakuje.

Psycholog Robert Lewis (1978) popisuje čtyři překážky, které zabraňují mužům skutečně navázat emocionální intimitu: 1) soutěživost, která mužům a chlapcům brání ukázat před ostatními svou zranitelnost a tím snižovat možnost navazovat přátelství; 2) neschopnost se emocionálně otevřít druhým kvůli touze po kontrole; 3) homofobie, která mužům zabraňuje mít spolu fyzický kontakt, což omezuje možnosti vyjádřit svou náklonnost; 4) nedostatek mužských vzorů, ke kterým by mohli muži vzhlížet co se intimitu týče. Je náročné navazovat hluboké vztahy, když nejsme schopni upustit od konstantní soutěživosti a ukázat svou zranitelnost.

Ženy věří, že jsou jejich přátelství kvalitnější, protože jejich vztahy zahrnují vysokou míru sdílení – rády sdílí s druhými své emoce, kdežto mužská přátelství spočívají ve společném trávení času při nějaké aktivitě, například sportu, práci atd. (Kimmel, 2004). Kimmel (2004) se zamýšlí, zda mají všichni lidé podobnou zkušenost či zda místo glorifikace „mužských“ charakteristik, kterými se řídily ideály lásky a přátelství, jak o nich lidé přemýšleli v minulosti, nezačali lidé vyzdvihovat „ženské“ charakteristiky vztahů.

Pokud jde o vliv genderu na naše přátelství, nabízí se otázka, zda jsou opravdu mužská přátelství méně hluboká, nebo jestli jsou podobnější ženským přátelstvím více, než si myslíme. Dle výzkumu Caldwell a Peplau (1982) mají studující vysoké školy stejnou touhu po intimitě, podobný počet přátel, ale vyjadřování emocí je mezi lidmi odlišné. Zatímco muži více preferovali trávit čas s přáteli nějakou aktivitou — potřebovali tedy někoho, koho baví stejné věci, ženy si raději více povídají a chtějí se přátelit s někým, kdo má podobné myšlení. Hacker (1981) uvádí, že míra, se kterou se lidé v přátelstvích svěřují není tak odlišná mezi ženami a muži: mužská přátelství, i přesto, že nejsou založena na častém kontaktu, jsou udržována vzájemnou podporou a charakterizována vzájemným porozuměním si založena na podobném pohledu na svět — mužská a ženská přátelství se dle něj neliší.

Ashton (1980) ve svém výzkumu uvádí, že pro muže je důležitější mít stejné koníčky a stabilní vztah, kdežto u žen je důležitější budovat si navzájem sebedůvěru. V přátelství mezi ženou a mužem hraje roli fyzická přitažlivost. Jiné genderové odlišnosti

jeho výzkum nepotvrzuje. Dle Wrighta (2009) je u mužů častější, že jsou jejich přátelství dělena dle prostředí, ve kterém se vyskytují: na rozdíl od žen tak například mají pravděpodobněji přátele v práci, se kterými se mimo pracovní prostředí nebaví.

Bank (1995) se přidává k výzkumníci a výzkumníkům, kteří tvrdí, že přátelství mužů a žen není tak odlišné, jak se může dle společenských stereotypů zdát: muži se stejnou pravděpodobností pomohou svým přátelům, brání je a jsou schopni říct si o pomoc.

Caldwell a Peplau (1982) dle výzkumů charakterizují mužská přátelství jako instrumentální: muži tráví společný čas aktivitami, kdežto ženy preferují komunikaci a rády sdílejí s přáteli své emoce. Co se ale týče množství společně stráveného času či počtu přátel, nejsou mezi muži a ženami značné rozdíly. Dle Kimmela (2004) jsou ženy více citově založené a vyjadřují snadněji své emoce, kdežto mužské vztahy jsou více instrumentální, tedy zaměřené na aktivitu. Je ale důležité zmínit, že není možné jednoduše popisovat ženská přátelství jako více emocionální a mužská jako instrumentální — člověk totiž ignoruje fakt, že přátelství a lidé jsou komplexní a například Walker (1994) zjišťuje, že ženy také vykonávají během trávení času s přáteli nějakou aktivitu, nepovažují to ale – na rozdíl od mužů – za účel setkání, spíš jako něco druhotného.

Teorie pojednávající o sociálním učení související s genderovou socializací, která byla už zmíněna, odhaluje, že jsou chlapečtí odměňováni za soutěživost, která charakterizuje jejich přátelství a dívky za to, že jsou si ve svých přátelstvích blízké a pomáhají si (Marshall, 2010). Maccoby (1990) pojednává o tom, že jsou dívky v přátelstvích schopny navázat hlubší vztah, kdežto chlapecká přátelství obsahují touhu po dominanci a sklon neprojevat před svými kamarády emoce; chlapecká přátelství mají také větší hierarchii, což může pomoci naučit se jak se chovat v hierarchických strukturách (tato organizace přátelství ale může bránit v budování hlubšího přátelství).

Marshall (2010) citující výsledky výzkumu Ridgeway a Smith-Lovis (1999) tvrdí, že definování intimity konvenčně femininními charakteristikami má za následek reprodukci genderových stereotypů, taková definice intimity může mít také vliv na výzkumy, které se řídí už zažitými konvenčními vzorci chování dle genderu. Rozdíly v přátelstvích, co se týče genderu jsou ve skutečnosti malé (Marshall, 2010 citováno dle Ridgeway a Smith-Lovis, 1999). Walker (1994) zdůrazňuje, že se genderové stereotypy během interakcí v přátelských vztazích reprodukuje — gender se tak utváří naším

chováním, které je ovlivněno společenskými stereotypy. Naše interakce a společenské normy a představy jsou tak ve vzájemném vztahu.

Kimmel (2004) tvrdí, že nejen gender, ale i ostatní charakteristiky naší identity mohou mít vliv na naše chování v přátelských vztazích. Naše interakce ovlivňuje více faktorů: například náš věk, sociální třída, rasa, sexuální orientace, zda jsme či nejsme ve vztahu, naše etnikum atd. — nemůžeme náš pohled na přátelství omezit pouze na gender, který by jako samostatné kritérium mohl závěry zkruslovat, náš pohled musí být komplexnější. Z tohoto tvrzení tak vyplývá, že výzkumy věnující se tématu mezilidských vztahů by měly vzít v potaz další aspekty identity lidí participujících ve výzkumech.

2.4.2 Přátelství mezi mužem a ženou

Dle O'Meara (1989) je přátelství mezi mužem a ženou zanedbávanou oblastí výzkumu, i přesto, že má pro nás velký význam. V přátelství mezi mužem a ženou (kteří jsou kompatibilní sexuální orientací) je náročné si nastavit hranice, protože naše přátelství může být komplikováno sexualitou. Kaplan a Keys (1997) zjistili, že v 58 % případů se opravdu v přátelstvích mužů a žen objevuje sexuální napětí (Marshall, 2010). Nějakým lidem toto napětí přátelství ozvláštňuje (Marshall, 2010), ale jiným je to v tomto typu vztahu nepříjemné, jak uvádí Marshall (2010), citující data Bell (1981) a Sapadin (1988).

V přátelství se může objevit flirtování (England et al., 1996), někteří lidé se ale snaží v přátelství nastavit určité hranice, aby nebylo takovým způsobem přátelství ohroženo (Messman et al., 2000). Afifi a Faulkner (2000) například ve svém výzkumu zjistili, že 67 % studujících vysokých škol se svými přáteli měli sex, ať už jednorázově, či víckrát s tím samým člověkem a vnímali tuto situaci pozitivně – jako posílení jejich přátelství. Puentes et al. (2008) docházejí ve spojitosti s lidmi, kteří mají „přátelství s benefity“ k závěru, že pro ženy je důležitější dané přátelství, kdežto pro muže sex, který „přátelství s benefity“ obsahuje.

Jedním z důvodů, proč jsou přátelství žen a mužů sexualizovaná, je společensky rozšířená sexualizace jakékoli interakce muže a ženy (Marshall, 2010). Abbey (1982) během svého výzkumu zjistila, že muži mohou vnímat přátelské chování ženy jako flirtování. Pokud ženy muž nepřitahuje, nejsou tak vnímavé k jeho zájmu (Marshall, 2010). Muži v interakcích mylně interpretují chování žen více, než ženy u mužů — stejné výsledky

ukázaly další studie, které potvrdily, že muži opravdu chování žen v interakci s muži sexualizují (Edmondson & Conger, 1995). Toto zjištění ale nutně neznamená, že je tento rozdíl ve vnímání zájmu daný genderem: pokud cítí člověk — bez ohledu na gender — sexuální přitažlivost ke svým přátelům, domněle dochází k názoru, že má o něj druhý člověk větší zájem. Toto může být rizikový faktor, který může vést ke znásilnění (Koenig et al., 2007).

Skutečnost, že někdo špatně vyhodnotí emoce druhého člověka, může přátelství zničit (Marshall, 2010). To není ale tou nejhorší situací, která může nastat: Marshall (2010) ve svém článku odkazuje na Johnson et al. (1991) a uvádí, že v přátelství mezi mužem a ženou dochází v 15 % případů k sexuálnímu obtěžování. Z těchto výzkumů vyplývá nutnost upřímné komunikace a konsentu, nejen v našich partnerských vztazích, ale i v našich přátelských vztazích, aby se toto jednání v našich vztazích neobjevovalo.

Přátelství muže a ženy může být také sexualizováno z důvodu sexualizace žen v naší společnosti. Kvůli genderovým stereotypům tak lidé ztrácejí možnost pohlížet na své kamarádství platonicky. Jewell a Brown (2013) popisují genderové stereotypy, které naše vztahy mohou ovlivňovat a propagovat postoj, že se na ženy nemá nahlížet jako na kamarádky, ale jako jakési ztělesnění soutěže, ve které je výhrou sex. Ženy tak získávají pocit, že to nejdůležitější, co mohou okolnímu světu nabídnout, je jejich přitažlivost a muži tak žijí ve společnosti, která reprodukuje tyto stereotypy, které mohou vést k sexuálnímu obtěžování a normalizovat je. Společnost ženy prezentuje jako skupinu, která sex odpírá a muže jako skupinu, která chce sex kdykoli se naskytne příležitost ho mít. To ale není upřímný obraz reality: Murray (2018), věnující se ve svém výzkumu mužské sexualitě, tvrdí, že muži, které během svého výzkumu vyslychala, sice měli o sex zájem, ale také měli pocit, že pokud ho odmítnou, půjdou proti tradiční představě maskulinity, která muže vykresluje právě jako bytosti neustále toužící po sexu.

2.4.3 Soutěživost v přátelství

V kontextu naší společnosti je soutěživost oceňovaným rysem, který je v nějakých oblastech vyžadován: v práci, akademickém prostředí apod. Co se týče ale našich osobních vztahů, lidé se neshodnou na jednotném názoru, zda je soutěživost v blízkých vztazích chtěnou vlastností či ne. Vzniká zde propast: na jedné straně je po nás vyžadována soutěživost v pracovním a akademickém životě, při kontaktu s bližšími bychom se ale měli

soutěživosti raději vyvarovat — je totiž rozdíl mezi cílevědomostí a nepříjemnou vlastností povyšovat se a snažit se být v každé situaci vítězem, protože pokud jde o přátelství, člověk musí ukázat zranitelnost, která je základem pro hlubší vztah s druhým člověkem (Hibbard & Walton, 2017).

Na soutěživost jakožto rys lidé obecně pohlížejí – bez ohledu na gender – negativně, jak zmiňuje ve své práci Hibbard a Walton (2017), citující Sapadin (1988), přesto je to ale vlastnost, která se v našich přátelstvích objevuje. Muži a ženy ji odmítají z rozdílných důvodů: mužům se nelíbí vidina nadřazenosti druhého a ženy nechtějí, aby jejich vztah ovlivňovala soutěživost o potenciální partnerský vztah.

Hibbard a Walton (2017), citující Sullivan (1953) zabývající se psychiatrií, tvrdí, že určitá forma soutěživosti může děti rozvíjet, ale tato soutěživost musí být v omezené míře a nesmí se vyvinout v nepřátelskou rivalitu, která přátelství spíše rozvrací než zpestřuje. Soutěživost v omezené míře pomáhá dětem uvědomit si jejich schopnosti a budovat si svou vlastní identitu nezávislou na rodičích. Wiseman (1986) uvádí, že nespatřuje v přátelství určitý cíl: v přátelství by měla být pouze radost z blízkosti druhého člověka a ne soutěž, ať už se týká čehokoli. Výzkum Singleton a Vacca (2007) ukázal, že mužská přátelství jsou více naplněna soutěživostí a muži jsou si ve svých přátelstvích méně blízcí, jejich vztah tak není tak naplňující jako přátelství mezi mužem a ženou či přátelství mezi ženami.

2.4.4 Gender, přátelství a klepy

Jak tvrdí Watson (2012), klepy či lidově „drby“ jsou mocným nástrojem v našich přátelstvích, pomáhají jedinci získat pocit sounáležitosti a posilují naše vztahy. Watson (2012) odkazující na Emlera (1994), jehož výzkum ve Velké Británii ukazuje, že 70 % konverzací spočívá v klepech. Grosser et al. (2010) popisují „drby“ jakožto určité připomínky týkající se osoby, která je během konverzace nepřítomna a tyto informace mohou být negativní, ale nemusí. Pokud mají klepy negativní význam, záleží na tom, zda druhému člověku dostatečně věříme, abychom je sdíleli – to že s někým klepy sdílíme předpokládá důvěru v druhého člověka, která je základem pro přátelství. Klepy nás takto mohou sbližovat (Grosser et al., 2010). Foster (2004) s

Levin a Arluke (1985) ve svém výzkumu došli k závěru, že klepy jsou častěji součástí konverzace žen, možná z důvodu určité genderové situace jsou ženy ochotnější sdílet informace nejen o sobě, ale i o druhých lidech. Konverzace o druhých lidech ale byly

stejným podílem negativní a pozitivní u žen i mužů – rozdílem bylo ale to, že ženy častěji mluvily o rodině a svých přátelích, kdežto muži o celebritách, tedy o lidech, které neznají (Levin & Arluke, 1985).

2.4.5 Faktor rasy v přátelství

Pokud se zaměříme na faktor rasy, rasa dokáže markantně ovlivnit přátelství v reakci na sociální strukturu, která diskriminuje například černošskou komunitu; v kontrastu k bílým mužům, kteří vzhledem k společenskému tlaku nejsou schopni a není pro ně tak lehké vyjadřovat upřímně své emoce, černošští muži v reakci na opresi společnosti jsou více expresivní: to může vyvolat iluzi, že jsou tyto charakteristiky vlastní černošské komunitě — přitom je to ale obranná strategie na svět kolem, který je formován rasismem a sociálními nerovnostmi. To poté ovlivňuje přátelství černošské komunity a svým způsobem lidi sice sblíží, ale z důvodu přežití či ochrany vůči okolnímu světu (Harris, 1992).

Harris (1992) uvádí, že faktor rasy je také v interakci s faktorem společenské třídy, což formuje vztahy černošské komunity: muži ze střední třídy jsou v přátelství ovlivněni stejným politickým myšlením. Pokud je jedinec sociálně mobilní vzestupně v důsledku přijetí tradičních maskulinních charakteristik, společenský systém, který je systematicky rasistický ho sice odmění, ale zato budou trpět jeho sociální vazby s ženami v jeho komunitě a bude tak negativně ovlivněn sám jedinec. Harris uvádí, že problémem je současná definice maskulinity, do které se promítá touha po autoritě nad ostatními a pocit vlastní nadřazenosti — aktuální definici maskulinity je tak nutné redefinovat (Harris, 1992).

2.4.6. Vliv partnerského vztahu a sexuality na přátelství

Na naše přátelství má vliv i to, zda jsme či nejsme v partnerském vztahu. Tschann (1988) uvádí, že lidé – bez ohledu na gender – si jsou blízcí se svou manželkou či manželem, ale co se týče přátelských vztahů, ženatí muži se svým přátelům méně svěřují, kdežto vdané ženy jsou si se svými přáteli bližší. Pokud jsou ale muži svobodní, sdílejí se svými přáteli víc.

Dalším problémem je postavení přátelství v hierarchii našich vztahů obecně: v naší společnosti jsou nad přátelství vyzdvihovány romantické vztahy. A to i přesto, že přátelské

vztahy mají často delší trvání a lidé si jich váží: lidé například nechtějí přátelství „zničit“ tím, že s kamarádem či kamarádkou navážou vztah zahrnující sex. Jsou to obvykle ženy, které chtějí oddělit romantickou lásku partnera a lásku kamaráda (Kimmel, 2004). Muži až moc asociují důvěru a emocionální závislost se vztahy s ženami, a proto je pro ně náročnější se svěřit svému kamarádovi — této situaci nepomáhá ani homofobie, která mužská přátelství omezuje: muži nevidí vyjadřování emocí a náklonnosti jako tradičně maskulinní charakteristiky, a proto je degradují. Je náročné vyjadřovat náklonnost, když si kvůli homofobii nemůžete být se svým kamarádem fyzicky blízcí. Vyjadřování náklonnosti pomocí fyzického kontaktu se – bez ohledu na gender – asociuje se vztahem, který zahrnuje sex (Kimmel, 2004). Je těžké žít ve společnosti, kde nemůže člověk vyjádřit lásku ke svým přátelům, protože by mohl být ostrakizován kvůli genderovým a homofobním předpokladům: nejenom že toto smýšlení reprodukuje homofobii, ale také to znemožňuje budovat hlubší vztahy s ostatními lidmi, které jsou esencí lidského života.

2.4.7 Vliv sexuální orientace na přátelství

Dalším důležitým faktorem je role sexuální orientace v našem přátelství. Lidé, kteří jsou odlišné orientace než heterosexuální, mají v přátelských vztazích jiné vzorce chování. Nardi a Sherrod (1994) ve svém výzkumu, do kterého byli zahrnuti homosexuálové a lesby, zjistili stejné charakteristiky smýšlení o přátelství a intimitě co se týče stejnopohlavních přátelství; rozdílů ale našli v řešení konfliktů a jakým způsobem se do přátelství promítá jejich sexuální orientace. U homosexuálů — na rozdíl od leseb — je pravděpodobnější, že přátelství mezi sebou sexualizují. Je tedy možné, že náš gender ovlivňuje naše přátelství víc než sexuální orientace. Lesby se také méně přátelí s muži, ale mají početně více přátelských vztahů s heterosexuálními ženami než homosexuálové s heterosexuálními muži. Kimmel (2004) konstatuje, že gender je opravdu klíčovým faktorem v našich přátelstvích. Důležité je také zmínit, že pro heterosexuální lidi existuje hranice mezi rodinou a jejich přáteli, kdežto neheterosexuální lidé tuto dělící čáru nemají, ať už dobrovolně, či kvůli vyloučení z vlastní rodiny z důvodu jejich sexuální orientace (Nardi, 1999).

Zkušenosti LGBTQ+ lidí jsou ovlivňovány diskriminací ve společnosti, které musí čelit (Galupo & Gonzalez, 2013) Pokud se lidé ze sexuálních minorit přátelí

s heterosexuálními jedinci, je možné, že v přátelství bude jejich identita ignorována (Galupo & Gonzalez, 2013 citováno dle Galupo, 2007; Price, 1999).

2.4.8 Role homofobie, patriarchátu a sexismu v přátelství

Při snaze dostatečně pochopit a popsat naše přátelské vztahy a faktory, které na ně mají vliv, se nelze vyhnout pojmům jako homofobie a sexismus (a s ním spojená misogynie). Homofobie je dle Fone (2001) „nenávist vůči homosexualitě“ (s. 5). Homofobie je „provázána se sexismem a mužskou dominancí“ (Fraïssé & Barrientos, 2016 citováno dle Welzer-Lang, 1994, s. 62).

Homofobie dle Bank a Hansford (2000) mužům znemožňuje formovat silnější přátelství, vzhledem k jejímu omezujícímu přesvědčení, které zabranuje lidem být více otevření a budovat si tak hlubší vztahy, které jsou zbaveny strachu z toho, že kvůli vyjádření emocí budou lidé vnímat muže jako homosexuálního. Dle Pleck (1979) muži reprodukují ve svých přátelství tradiční ideu maskulinity a heterosexuality tím, že shazují konvenčně ženské charakteristiky a nechávají homofobii ovlivňovat své vazby (Kimmel, 1997; Thompson & Pleck, 1986). Tyto faktory charakterizující mužská přátelství tak omezují mužům vyjadřovat otevřeně své emoce a znemožňuje jim se svými přáteli sdílet své problémy (Marshall, 2010). Homofobie je rozšířeným pojmem, který lidé pravděpodobně budou schopni definovat — co se týče definice sexismu a misogynie, definice a rozlišení těchto dvou pojmů se může zdát náročnější. Je nasnadě říct, že jsou všechny tyto jevy provázány.

Sexismus a misogynii je možné snadno zaměnit, a proto je důležité tyto termíny definovat a odlišit. Protože i když jsou spolu tyto jevy provázané, neznamenají úplně to stejné. Sexismus je diskriminací, která je založena na genderových stereotypch, které předpokládají určité chování či charakteristiky na základě genderu člověka (Brown & Stone, 2016). Misogynie je definována jako „nenávist k ženám“ (Arsawati & Bunga, 2022, s. 19). Misogynie není záležitostí pouze mužů, ale také žen – tento jev označujeme jako internalizovanou misogynii (Arsawati & Bunga, 2022). Ženy takto narušují vztahy mezi sebou a udržují vlastními silami systém, který je postaven tak, aby je znevýhodňoval. Sexismus a misogynie jsou provázanými jevy, navzájem se doplňují a prosazují ideály patriarchy (Manne, 2017). Richardson-Self (2018) zabývající se termíny sexismus a misogynie, cituje Manne (2017) která ve své knize *Down girl: The logic of misogyny*

popisuje misogynii a sexismus jako jevy podporující sociální systém patriarchátu, ze kterého plynou. Sexismus nás přesvědčuje o nevyhnutelných a zásadních rozdílech mezi muži a ženami. Sexismus Manne (2017) popisuje jako nástroj k misogynii – misogynii tedy vidí jako sexismus „v praxi“. Přátelství může hrát významnou roli v postoji k ženám: studie Jenkins et al. (2023) ukazuje, že pokud muži udržují přátelské vztahy především s ženami, nejsou tak sexističtí jako muži, kteří se více přátelí s muži.

Becker (1999) by patriarchát popsala jako sociální systém, ve kterém jsou vyzdvihovány potřeby mužů a charakteristiky, které jsou spojovány s určitým ideálem maskulinity. Přesto, že oprese lidí, kteří nejsou muži (nutno doplnit cis muži, tedy muži, kteří se ztotožňují s mužským pohlavím, které jim bylo přiděleno při narození (Reiman et al., 2023) nemá být hlavním „úkolem“ tohoto řádu, z jeho charakteristik to ale nutně vyplývá. Renzetti a Curran (2003) popisují patriarchát jako „pohlavně-genderový systém, v němž muži zauímají vůči ženám nadřazené postavení a mužské vlastnosti a činnosti jsou ceněny výše než ženské“ (s. 528). Je důležité zmínit, že nezáleží pouze na genderu, ženy jsou diskriminovány také na základě sexuální orientace, rasy, finanční situaci a také zda mají nějakou formu invalidity. Zde je důležité zmínit intersekcionalitu, která spočívá v tom, že zmíněné aspekty naší identity neexistují ve vakuu, ale v systému institucí, které nás poté na základě naší identity v různé míře diskriminují (Hankivski, 2014).

Patriarchální systém preferuje a glorifikuje tradičně mužské vlastnosti — jsou to ale konvenčně ženské vlastnosti, které jsou v přátelském vztahu vyzdvihovány (Kimmel, 2004). Ženská přátelství jsou více otevřená a ženy jsou si tak více blízké. To ale neznamená, že mají muži odlišné potřeby, či potřebují péči a lásku přátel v odlišné míře: naše ideály přátelství jsou bez ohledu na gender stejné, ale naše zkušenosti jsou dle našeho genderu rozdílné (Sapadin, 1988).

3. EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem této studie je zjistit a popsat rozmanité postoje a zkušenosti ve spojitosti s přátelstvím a jaký na ně mají vliv gender, genderová identita a sexuální orientace. V otázkách rozhovoru se věnuji i dalším aspektům identity, jako je věk a díky zpětné vazbě jedné z participujících je do výzkumu zahrnutý i faktor rodinného stavu. Hlavním cílem bylo ale hlavně zjistit odpověď na otázky: Jakou roli hraje gender, genderová identita v přátelství lidí? Jakou roli hraje v přátelství sexuální orientace? Na tyto otázky jsem také, jak jsem předpokládala, získala od participujících nejrozsáhlejší odpovědi. Po rozboru přepisů rozhovorů zodpovím v závěru výzkumné otázky.

Ve studii používám termíny gender i genderová identita, které jsem se snažila definovat v teoretické části. Předpokládám, že se v rozhovorech budou objevovat určité stereotypy spojené s genderem a také se s nebinárními lidmi bavím o jejich genderové identitě, a tak používám oba termíny, jelikož jsou spolu také provázány. Respondenti a respondentky v rozhovorech občas mohou termíny pohlaví, gender a genderová identita zaměňovat, s čímž počítám.

3.1 Metodologie

3.1.1 Výběr metody

Výzkum je kvalitativní povahy. Kvalitativní výzkumná strategie se zaměřuje dle Novotné et al. (2019):

„na to, jak různé mohou být naše životy, stejně jako naše rozumění našim životům a životům druhých. Na to, jak je možné, že si myslíme, že by nějaké věci měly být tak a ne onak. Na to, jak nějakým věcem nějak rozumíme a proč jim třeba rozumíme jinak než nějakí jiní lidé. Na to, jak a proč nějaké věci děláme a proč je třeba i někdy děláme jinak, než jak si myslíme, že by měly být. A jak to všechno vnímáme.“ (str. 259).

Dle Novotné et al. (2019) se kvalitativní přístup výzkumu „snaží porozumět světu a toto porozumění zprostředkovat, většinou, byť ne výhradně, prostřednictvím textu“ (str. 260). Při provádění rozhovorů, jejich přepisu a poté při jejich následné analýze jsem se snažila vnímat jak odlišnost odpovědí participujících, tak jejich podobnost, které vytvářely

určité vzorce. Tyto různé variace a zároveň podobnosti jsou podstatou kvalitativního přístupu (Novotná et al., 2019).

Hendl (2008) vidí výhody kvalitativního výzkumu v hlubším poznání daných témat v přirozeném prostředí, tento přístup umožňuje případy porovnávat a pružně reagovat na proměny v procesu získávání dat. Tento typ výzkumu se, vzhledem k tématům, kterým se věnuji, jeví jako nejvhodnější. Předpokládám, že mi umožní tento přístup k získávání dat se k respondentům a respondentkám více přiblížit.

Kvalitativní výzkum neumožňuje statistickou generalizaci, ale generalizaci situovanou. Zjištění tedy nelze vztáhnout na všechny jedince ze skupin lidí, kteří jsou v mém výzkumu reprezentováni. Předpokládám, že na data mám velký vliv také já jakožto výzkumnice (Novotná et al., 2019). Svou pozicionalitu jsem již nastínila v úvodu, a reflektuji ji i nadále.

3.2 Výběrový vzorek a sběr dat

Co se týče výběrového vzorku, byli do něj zahrnuti studující vysoké školy, při výběru respondentů a respondentek jsem si stanovila věkové rozpětí od osmnácti do dvaceti šesti let, lidé participující v mém výzkumu se nakonec pohybují od dvaceti let do dvaceti čtyř let. Chtěla jsem, aby měli zastoupení ve výzkumu muži, ženy i nebinární osoby. Co se týče sexuální orientace, neměla jsem při výběru žádné preference, nakonec mají ve výzkumu větší zastoupení queer lidé s různými sexualitami (homosexuální, bisexuální a jeden participující, který si není aktuálně jistý svou orientací, ale přitahují ho muži), ve výzkumu je pouze jeden heterosexuální muž. Má jediná kritéria při výběru participujících byl tedy jen věk a genderová identita jedince.

Vzhledem k tomu, že se ve výzkumu zaměřuji na potencionálně velmi citlivá témata, jako je genderová identita a sexuální orientace participujících, na prvním místě pro mě vždy byl etický přístup, ať už při získávání dat, tak při kontinuální diskusi nad přepsaným rozhovorem a otázkami s participujícími.

Výběrový vzorek se skládá z lidí, které jsem znala před výzkumem a lidí, se kterými jsem se seznámila až při našem rozhovoru. Pokud jsme se neznali vůbec, byli participující několikrát ujištěni, že mi mohou říct jen informace, které jsou ochotni se mnou sdílet a cokoli nežádoucího je možné do finálního výsledku nezahrnout. Všechny

rozhovory se odehrávaly po předchozí domluvě a obeznámením s výzkumem. Se čtyřmi participujícími (ženami a nebinárními lidmi) jsem se znala alespoň povrchně, s muži jsem se poprvé setkala až při našem rozhovoru.

Při výběru respondentů jsem použila techniku sněhové koule, která dle Vojtíška (2012) spočívá v doporučení participujících jiným účastníkem či účastnicí výzkumu. Tato technika mi pomohla získat mužské respondenty, kteří byli ujištěni, stejně jako ostatní participující, o etickém naložení s daty. Nepochybuji o tom, že bezpečnou atmosféru neovlivnilo jen to, že věděli, že se s danou respondentkou, která mi na respondenty poskytla po jejich souhlasu kontakt, alespoň trochu znám, ale také to, že jsme si poměrně blízcí věkem. Tyto okolnosti mohly mít vliv na získávání daných dat. Jak zmiňuje Novotná et al. (2019): „data neexistují sama o sobě, ale badatel se na jejich podobě aktivně podílí“ (str. 267).

Participující dostali možnost vést se mnou rozhovor buď osobně či online, možnost vést videohovor si vybral pouze respondent 2. Respondentka 1 a 6 byly ochotné se se mnou sejít na koleji, respondent 3 a respondentka 5 v kavárně a respondent 4 preferoval setkání v parku. Možnosti setkání si participující určovali sami. Rozhovor obvykle trval kolem hodiny a všichni participující mi poskytli verbální souhlas k nahrávání našeho dialogu. Při zpětné vazbě participující hodnotili průběh rozhovoru pozitivně – to, že se participující cítili příjemně, pro mě bylo při výzkumu to nejdůležitější.

Studie se nakonec skládá celkem z 6 participujících:

- Respondentka 1 (R1), 20 let, nebinární, používaná zájmena ona/její (v angličtině preferuje oni/jejich, tedy they/them), zadaná, lesba, FHS UK, vždy se socializovala spíš s ženami a byla socializována jako žena.
- Respondent 2 (R2), 24 let, nebinární, používaná zájmena on/jeho (v angličtině preferuje oni/jejich, tedy they/them), FF UK, bisexuál (aromantický¹), nezadaný, v minulosti se víc socializoval s ženami, aktuálně má genderově vyvážené zastoupení přátel, socializován jako žena.
- Respondent 3 (R3), 21 let, muž, používaná zájmena on/jeho, heterosexuál, zadaný, Metropolitní univerzita Praha, aktuálně se víc socializuje s ženami, socializován jako muž.

¹ Aromantický člověk nezažívá romantickou přitažlivost či ji prožívá pouze v malé míře (Jánská, 2023).

- Respondent 4 (R4), 20 let, muž, používaná zájmena on/jeho, není si jistý svou sexuální orientací (je si ale jistý přitažlivostí k mužům), nezadaný, FF UK, aktuálně genderově vyvážené zastoupení přátel, nevnímá u sebe určitou genderovou socializaci.
- Respondentka 5 (R5), 20 let, žena, používaná zájmena ona/její, FF UK, zadaná, lesba, aktuálně se přátelí spíš s ženami a nebinárními lidmi, socializována jako žena.
- Respondentka 6 (R6), 20 let, žena, používaná zájmena ona/její, FSV UK, zadaná, lesba, přátelí se s ženami a nebinárními lidmi, socializována jako žena.

3.2.1 Aspekt nebinární identity ve výzkumu

Určitou výhodou v tomto výzkumu, který se týká témat, která jsou potenciálně citlivá, byl už předchozí vztah k zapojeným lidem, kteří se identifikují jako nebinární. Troufám si tedy říct, že se během rozhovoru cítili příjemně a tato důvěra se promítla do jejich odpovědí. Na začátku rozhovoru jsem se jich – jako poté všech respondentů a respondentek – zeptala, jaká zájmena preferují. Nebinární lidé v mém výzkumu preferují zájmena oni/jejich (they/them) v anglickém jazyce, v českém jazyce je kvůli rodům buď možností onikat, či zvolit jiná preferovaná zájmena. Aby se respondent a respondentka cítili komfortně, vyřešili jsme preferenci oslovení na začátku rozhovoru, abych mohla otázky správně formulovat a při rozhovorech a jejich následnému přepisu používat vhodná zájmena.

4. ANALYTICKÁ ČÁST

Analyzovala jsem šest prepisů rozhovorů, které jsem poté rozdělila na relevantní segmenty, které odpovídají požadavkům mé studie. S představou, jak vypadá kódovací proces, mi pomohla kniha *Making Sense of qualitative data* (1996) od Coffey a Atkinsona. Odpovědi jsem rozdělila na požadované segmenty a organizovala a analyzovala je dle jejich obsahu. Části rozhovorů participujících jsem se snažila propojovat, pokud zmínili podobnou zkušenost. Při analýze dat jsem občas používala určité barevné kódování či myšlenkové mapy, abych se v datech lépe vyznala.

4.1 Význam pojmu přátelství, význam pojmu přátelé

Participující přátelství popisovali různými způsoby, v některých odpovědích ale zaznívala podobnost. Rozebírali jsme, co pro ně osobně přátelství znamená, koho by za přátele označovali a co musí přátelství obsahovat. Někdo začal konverzaci vlastní definicí, někdo začal vyjmenovávat charakteristiky, které si s přátelstvím spojuje. Při otázce, co přátelství pro daného participujícího znamená, zazněly tyto odpovědi:

Přátelství... pro mě znamená... je to důležitý, je to důležitá část mého života a určitě jedna z nejdůležitějších. Nevim, co bych bez toho dělala. (R1)

Pocit bezpečí, je to nějaký podpůrný systém, tohle je dost pragmatická odpověď, pro mě je jakože důležitý mít někoho, o koho se můžu opřít a kdo se může opřít o mě, to zabezpečení a celkově ten pocit bezpečí, co mi to dává. (R2)

Strašně důležitá součást sociálního života. Pro mě je to hrozně důležitý pouto, který máš s člověkem, se kterým chceš trávit čas, sdílet části svého života. (R3)

Složitý koncept, který je hodně křehký, protože si nikdy nemůžeš být stoprocentně jistý, jestli je ten člověk kamarád anebo jenom známý. Přijde mi, že se to střídá, že pociťuješ někoho jako kamaráda jen v určitou chvíli... Je to hodně nestálé podle mě. Je těžké si určit, kdo k tobě má blízko. Přijde mi, že většina je známost. Kamarády za život máš dva, tři. (R4)

Pro mě je to prostě nějaký vztah mezi dvěma lidma, co se cítí dobře ve společnosti toho druhého a vyhledávají ji navzájem a nebojí se prostě sdílet nějaký věci o sobě. Přijde mi, že se to občas trochu podceňuje, romantický vztahy dávaj vejš než ty platonický, oni jsou prostě jen jiný, ale to neznámá, že jeden je míň než ten druhej. Kamarád je někdo, kdo se mnou chce trávit čas a nespí se mnou. Teda většinou. (R5)

Zapadání někam, nebo jak to říct. Sounáležitost. Nebo porozumění a lásku, spojení mezi někým, s někým. Porozumění. Spojení, porozumění. (R6)

Ze všech rozhovorů lze poznat, že je přátelství pro participující velmi důležitá součást jejich života, kterou přikládají velkou váhu. Participující vidí přátelství jako pouto, vztah, podpůrný systém, zabezpečení, složitý, křehký a nestálý koncept, spojují si s tímto vztahem pocit bezpečí, zapadání někam, sounáležitost, porozumění, lásku a spojení.

Přátele popisují jako někoho, o koho se mohou opřít a kdo se může opřít o ně. Jsou to lidé, se kterými chtějí trávit čas a sdílet části svého života. Čtvrtý respondent se během rozhovoru poměrně odlišuje v popisu přátelství od ostatních respondentů a respondentek. Z jeho výpovědi vyplývá, že je pro něj přátelství něco poměrně nestabilního.

Praví přátelé jsou ti přátelé, ke kterým máme nejbliž a je jich méně – respondenti a respondentky zmiňují, že záleží na míře, v jaké se s lidmi znají, na jedné straně spektra jsou blízcí přátelé, poté lidé, se kterými se třeba už nebaví, ale jelikož s nimi něco zažili, tak je nazývají přátelé a poté pouze známí, které už za přátele moc nepovažují; respondenti a respondentky tak uvádějí, že přátelství je na určité škále, která záleží na blízkosti s daným člověkem. Přátelé se cítí ve společnosti toho druhého dobře, navzájem se vyhledávají a nebojí se tomu druhému svěřovat se svým osobním životem, je to někdo, kdo chce s druhým trávit čas. V rozhovoru s pátou respondentkou zaznívá, že kamarád je někdo, kdo s vámi nemá sex – většinou, dodává.

Pokud se přesuneme k tomu, co má dle participujících přátelství obsahovat, je možné odpovědi takto shrnout:

- To, že o sobě něco víte, že se o sebe navzájem zajímáte, emocionální spojení, lásku, to, že jste si podobní, podobné zájmy, něco, co vás spojuje, máte se o čem bavit, porozumění. (R1)
- Platonickou chemii, porozumění, společné zájmy – pokud nemáte společné zájmy, tak podobný přístup k věcem, podobné myšlení, synergie všech těchto charakteristik, pohodlí, komfort, otevřenost, nejmenším požadavkem v přátelství je, že je ti s daným člověkem dobře a jsi mu ochotný/ochotná něco o sobě říct (tvůj zájem či názor), který bys neřekl/neřekla kdekomu, tedy atmosféra důvěry a bezpečí (R2)
- Forma důvěry, takt, funkční dynamika, určitá chemie, porozumění (R3)

- Jiskra, vztah bez sexu, základem je humor, hravost, nejasnost (pokud je vztah moc jasný, ztrácí pro respondenta hodnotu) (R4)
- Vzájemná důvěra (aby se mohli přátelé svěřovat), aby je druhý za sdílení nesoudil a jejich problémy nesdílel s ostatními, „safe space“ (tedy atmosféru bezpečí), zábavu, balanc mezi zábavou a vážností (R5)
- Vzájemnou lásku, porozumění, empatii, společné zájmy, společné radosti a společné starosti, vzájemnou podporu (R6)

Z tohoto výčtu charakteristik, které participující od přátelského vztahu očekávají, můžeme vidět, že se nejčastěji opakuje požadavek důvěry, porozumění a možnost se kamarádce či kamarádovi svěřovat a sdílet s nimi svůj osobní život.

4.2 Rozdíl mezi přátelstvím a partnerským vztahem

Během rozhovorů většina participujících zřetelně odlišovala přátelství a partnerský vztah. První respondentka rozlišuje partnerský vztah na základě atmosféry či pocitu, s partnerským vztahem si spojuje větší pochopení a důvěru, s partnerkou dokáže trávit víc času než s přáteli a není ze společně tráveného času tak unavená. Uznává možnost sexu s kamarádkou, takže sex pro ni není ta nejdůležitější distinkce, tou je určitý pocit, který ze vztahu získává, s partnerským vztahem si spojuje nejen sexuální přitažlivost ale také romantickou přitažlivost – pokud by měla sex s kamarádkou, chyběl by tam aspekt zamilovanosti. Pro první respondentku tedy spočívá distinkce v romantické přitažlivosti. Takto popisuje rozdíl mezi partnerským a přátelským vztahem:

Já nevím, jak to popsat. Řekla bych, že je to prostě „vibe“. Pociťuju to jinak. Mám s tím romantickým partnerem samozřejmě spojený ten sexuální aspekt a se svojí kamarádou spát nechci. Speciálně když jsou to lidi, který znám dlouho a neumím si představit, že bych s ní něco měla, protože jsou jako sourozenci. Mně přijde, že když jseš v tom romantickém vztahu, tak je tam ta důvěra, to spojení je tam jiné. Nechci říct větší... Dobrý rozlišení je to, že většinou s tím člověkem, s kterým chodím, trávit delší čas než s někým, s kým nechodím. Protože i když se s někým kamarádím, tak po nějaký době už potřebuju být sama. Může se to stát i s člověkem, se kterým chodíš, ale většinou z toho nebudu unavená. Nemám pocit, že potřebuju potom být sama. To pochopení a důvěra je ještě na vyšším levelu, protože se tolik známe a trávíme spolu tolik času. Neumím to vysvětlit, ale v praxi poznám, jestli se mi holka líbí, nebo se s ní jen chci kamarádit. Je to kombinace, že se ti ten člověk líbí, jak esteticky, tak sexuálně a zároveň s tím člověkem chceš chodit za ruku. Taky už jsem měla kamarádku, se kterou bych se klidně vyspala. (R1)

Odpověď druhého respondenta, na otázku, jakým způsobem by odlišil partnerský a přátelský vztah, byla nejkratší: *Vlastně nijak.* (R2) Druhý respondent byl jediný z celé studie, který partnerský a přátelský vztah nerozlišuje.

Třetí respondent rozlišuje partnerský a přátelský vztah mírou emocionálního spojení. S partnerským vztahem si spojuje hlubší poznání a hlubší důvěru. V partnerském vztahu jsou také jiné hranice, které umožňují toho druhého poznat mnohem víc, než v přátelství a také určují míru fyzického kontaktu. Na rozlišení partnerského a přátelského vztahu tedy odpovídá takto:

Tou mírou toho propojení. Já jsem velkej romantik, asi trošku stará škola, ale ten romantickéj vztah je pro mě v ten moment nějakěj vážnej vztah, kde je strašně důležitý to hlubší poznání a ta hlubší důvěra k tomu člověku. S kamarádama děláme kraviny třeba. Což s přítelkyní taky, ale je to maličko jiný. V tom romantickým vztahu jsem ochotnej dát úplně volnej průběh tomu, jak hluboko jsme schopný se propojit v tom vztahu, jak moc si věříme, jak moc je to... vlastně dáváš pryč ty zábrany v tom romantickým vztahu. Příklad: když si mně sedne někdo z kamarádů na klín, aniž by se mě zeptal, tak je to nějaká invaze osobního prostoru. Kdyby to udělala přítelkyně, tak tam mi to nevadí, protože tam jsou ty hranice nastavený jinak. (R3)

Čtvrtý respondent také rozlišuje partnerský a přátelský vztah na základě vyšší míry fyzického kontaktu a mnohem větší míře otevřenosti:

Mně přijde, že partnerský vztah je víc fyzický. Že je to kombinace. Je to ta úplně ta samá rovina, je to pouto psychický, ale ještě je tam hrozně toho fyzická. Že se fakt poznáváte na té nejnižší úrovni. A měli byste se tak znát. Zatímco v tom přátelství můžete být jiní a hrát si na něco... nebo ne hrát si na něco, ale je to tam hravý, v tom vztahu už je to víc takový vážný, tam už by se člověk měl otevřít tomu druhému úplně, na sto procent a být takový s ním. A pustit ho k sobě bez žádných ale, bez žádných zábran. (R4)

Pátá respondentka na otázku týkající se odlišení těchto dvou vztahů odpověděla takto: *No, já si nemyslím, že je normální, když kamarádi dělají aktivity, který bys běžně kdybys je někoho viděla dělat, tak by sis řekla: ty spolu chodí.* (R5) Po požádání, jestli by mohla tuto odpověď víc rozvést třeba příklady, jsme došly k tomu, že tyto dva vztahy rozlišuje také na základě fyzického kontaktu a zmínila také aspekt sexuální orientace, která pro ni hraje při fyzickém kontaktu s lidmi roli:

Já osobně se se svýma kamarádama nedržím za ruce nějak extra moc, nelíbám je na čelo, ani na tvář, občas, když spíme v jedný posteli s kamarádkou, tak se k sobě občas přitulíme, ale vim, že ta kamarádka je heterosexuální, pro mě v tom velkou roli hraje sexuální orientace a to, že pro

mě je něco jinýho, mít fyzickéj kontakt s lidma, co vím, že bych je mohla přitahovat a s lidma, který vím, že ne. To je asi větší rozdíl. Ale to s tím držení za ruce, líbáním na čelo, tak to platí i když je ten člověk heterosexuální žena. (R5)

K odpovědi druhého respondenta, který nedělá v přátelském a partnerském vztahu žádnou distinkci, se trochu přiblížila odpověď šesté respondentky:

Pro mě je to hodně podobný. Někdy až stejný, až na to, že pro mě je u romantickýho vztahu i nějaká sexuální přitažlivost a nějaký... no, že mi ten člověk přijde atraktivní a líbí se mi. Ale jinak bych řekla, že jsou to dost podobný věci, většinou jsi si se svým partnerem bližší a ví o tobě asi víc věcí, ale zároveň můžeš mít nejlepšího kamaráda, kterej může plnit to stejný. Může se ti samozřejmě taky líbit a bejt atraktivní, ale není to tak, že bys to chtěla nějak víc rozvíjet. (R6)

Po otázce, jestli je pro ni tedy rozdílem mezi přátelským a partnerským vztahem to, že by s přáteli neměla či neměla mít sex, ji přišlo toto vymezení nedostatečné:

No, to mi ale přijde možná trochu málo. Zároveň většinou s nějakym partnerem chceš bejt furt, ne teda samozřejmě furt furt, ale pořád a třeba hodně dlouhodobě, což nemusí bejt vždycky samozřejmě, ale u toho kamarádství je to sice asi dlouhodobý nebo to může bejt na celej život, ale zároveň...já bych řekla, že to dělítko je prostě ta sexuální přitažlivost jako jedna z těch věcí a taky jak moc si chci bejt s tím člověkem blízka. (R6)

Partnerský vztah spojuje tedy se sexuální přitažlivostí, s partnerkou ale také tráví nejvíc času. Odpověď dále rozvíjí:

Já nevím, jestli mam pocit, že by to tak mělo bejt nebo vím, že to tak většinou funguje obecně, že když si třeba někoho vezmeš nebo když s někym jseš, tak se nastěhujete k sobě, takže jste spolu samozřejmě víc. Což se většinou s kamarádama nedělá. Ale zároveň nevím, jestli... možná je to hlavně ta sexuální přitažlivost. Nebo atraktivnost. Protože zároveň bych se nastěhovala k sobě i s nějakou kamarádkou. Takže možná se vrátím k tý sexuální přitažlivosti. Ale zároveň vím, že můžeš mít někoho, s kým se nechceš bavit, ale můžeš mít sex na jednu noc. Ale prostě pro mě, prostě sexuální přitažlivost, takhle se k tomu vrátím. (R6)

Nakonec tedy šestá respondentka spojuje s partnerským vztahem sexuální přitažlivost, ale vzhledem k tomu, že se poměrně pozitivně vyjadřovala o „přátelství s výhodami“, je možné, že v tomto případě tato distinkce není tak samozřejmá.

Pokud si informace z rozhovoru shrneme, respondenti a respondentky tedy rozdíl mezi přátelským vztahem a partnerským vztahem vidí v určitém pocitu, který s danou osobou zažívají, větším pochopení, důvěře, romantické přitažlivosti, vyšší míře propojení,

hlubším poznání, odlišných hranicích (emocionálních i fyzických), větší míře fyzického kontaktu, sexuální přitažlivosti a vyšší míře společně stráveného času. Důležitý aspekt je také sexuální orientace – pokud se přátelí queer člověk s heterosexuálním, fyzický kontakt má jiný význam kvůli absenci sexuální přitažlivosti.

4.3 Aktivity, které přátelství obsahuje

Co se týče různorodosti aktivit, které participující s přáteli dělají, odpovědi se opakovaly. Všechny uvedené aktivity zní: chození do kavárny, hospody, kina, second-handu, obchodů, do čajovny, „na drink“, na procházky, psaní, telefonování, cestování, povídání si, hraní videoher a řešení školních povinností. Participující celkem uvedli čtrnáct různých možností trávení času s přáteli. Co se týče genderových rozdílů, odpovědi nelišily. *V těch aktivitách, co já dělám se svými mužskými kamarádama a ženskými kamarádama a případně nebinárníma kamarádama, tak rozdíl není, bych řekla. (R5)*

4.4 Role věku v přátelství

Rozhovory se v otázce věku v přátelství většinou shodovaly. Určitá odlišnost v odpovědi se objevila při rozhovoru se čtvrtým respondentem, ostatní se stavěli k věkovému rozdílu spíše negativně a jediné pozitivum spatřovali v tom, že pokud by byl kamarád nebo kamarádka výrazněji starší, tak jim může na základě větších životních zkušeností poradit. Všichni respondenti a respondentky se baví s lidmi, kteří jsou jim věkově blízcí, rozdíly jsou v měsících, maximálně pár letech. Velké věkové rozdíly se neobjevují u ani jednoho z participujících.

První respondentka se přátelí obvykle s lidmi, kteří jsou stejně staří jako ona, či jen o pár let starší (spolubydlící na koleji). Co se týče věkových rozdílů v přátelství, nemá moc možností se s mladšími lidmi potkat a tedy i přátelit:

Neměla jsem se s nima kde potkat. Když jsem byla malá, tak jsem se bavila s mladšíma. Neměla jsem možnost a mám pocit, že když je ta životní zkušenost jiná, tak to je v tom vztahu třeba cejtít. Kdybych se začala kamarádit s někým, kdo je v prváku na gymplu, tak nevím, proč bych to dělala. Rozhodně bychom mohli mít něco společného, ale asi jsme úplně někde jinde. Před třema rokama jsem byla úplně někdo jinej. Tak si nedokážu tolik představit, že bych se bavila s někým mladším. Je to ovlivněný tím, že je mi dvacet, kdyby mi bylo třeba třicet a bavila jsem s někým,

komu je dvacet pět, tak rozhodně nebude takovej rozdíl jako kdybych se teď bavila s někým, komu je patnáct, že jo. (R1)

Druhý respondent tvrdí, že je možné se bavit s mladšími i staršími lidmi, ale že věkový rozdíl má vliv na přátelství, vztah by tak měl jinou dynamiku a věkový rozdíl by se také odrážel v jiných hodnotách a názorech. Také zmiňuje, že by s mladší kamarádkou nerozebíral například sexuální život, protože by mu to, jako dvaceti čtyřletému člověku, přišlo nevhodné.

Třetí respondent se také přátelí s lidmi, kteří jsou mu věkem blízcí. Když už se přátelí s výrazně staršími lidmi, jsou to vedoucí z tábora, kde také pracuje jako vedoucí, ale namítá, že tato přátelství nejsou tak hluboká, právě z důvodu věkového rozdílu. Také tedy uznává vliv věkového rozdílu na přátelství. Jako pozitivní prvek přátelství se staršími vidí možnost získání rady od někoho, kdo by mohl mít víc zkušeností než on, hned ale namítá, že se může starší člověk často povyšovat – to je důvod, proč se přátelí s lidmi, kteří jsou podobně staří jako on. Opět zmiňuje rozdílnou dynamiku, kterou přátelství s věkovými rozdíly mají, problém rozdílných politických názorů, skutečnosti, že starší lidé vyrůstali v jiné době a řeší jiné věci, protože jsou v jiné životní etapě:

On zase bude řešit jiný věci než já. Neříkám nikoho specifickýho, ale bude řešit třeba hypotéku, bude řešit rodinu, bude mít dítě už, nebo bude řešit, že chce dítě. To mě ještě teďka netrápí. Bude mít nějakou stabilní práci. Nebude student, nebo jestli jo, tak bude studovat doktorát. Nebude studovat bakaláře. (R3)

Čtvrtý respondent byl jediný, který se proti věkovým rozdílům v přátelstvích výrazně nevymezoval. V porovnání s ostatními participujícími se svými názory odlišuje. Sice se převážně přátelí s lidmi, kteří jsou jen o pár měsíců starší (v jeho přátelském kruhu se ale objevují dva lidé, kteří jsou o několik let starší), konstatuje, že věk pro něj nehraje roli. Uvádí, že pokud je člověk starší, získá díky nim jinou perspektivu, to je ale jediný vliv, který dle něj věkový rozdíl na přátelství má:

Máš různé perspektivy. Můžeš to porovnat. Ano, možná ta perspektiva na to má vliv, ale když odstraníš z toho tu informaci, tak ta hodnota toho přátelství mi přijde stejná. Jo, dostaneš jinou informaci nebo jinou perspektivu, ale pocitově to může být na stejné úrovni. Můžete si být úplně stejně blízcí. Pocity to může být na stejné úrovni. Nepocituješ tam ani rozdíl. S některými lidmi... Mám třeba spolužáka, kterému je padesát a s ním minimálně cítím nějaký rozdíl a pak mám spolužáka, kterému je dvacet šest a přijde mi, jako kdyby byl děda v kryptě. Takže je to podle mě hodně variabilní. V tom přátelství to nemá žádný vliv. Jenom jako z hlediska té perspektivy. Má to

vliv na tu hmotu toho přátelství, na to, co probíráte, ale jinak zájmy můžete mít úplně stejné, mít k sobě stejně blízko. Takže to podle mě nemá vliv. Dává to smysl? Mně přijde, že máš citovou úroveň přátelství, pak nějakou hmotnou informaci nebo o čem se bavíte, na tu hmotnou to může mít vliv, na tu citovou to určitě nemá. Má to vliv jen na perspektivu. Ale to i jiní lidé ti dávají jiné perspektivy. Takže to je jen jeden z faktorů. To je to samý jako s genderem a s jinými věcmi. (R4)

Pátá respondentka se také baví převážně s lidmi, kteří jsou skoro stejně staří, rozdíly jsou v rámci měsíců, kromě jedné výjimky. Vliv věku vnímá pouze ve smyslu odmítavého postoje k přátelství s mladšími lidmi, protože by si s nimi nerozuměla.

Šestá respondentka, stejně jako první respondentka, nevidí moc možností, jak se s výrazněji mladšími či staršími lidmi seznámit. Její přátelé jsou obvykle stejně staří jako ona či o jen o pár let mladší či starší. Co se týče přátelství s větším věkovým rozdílem, stejně jako většina respondentů a respondentek by měla problém se vzájemným porozuměním a stejně jako třetímu respondentovi by jí vadilo, pokud by se starší kamarád nebo kamarádka povyšovali kvůli většímu množství zkušeností:

Vždycky mi to tak přišlo, protože jsem neznala lidi, který byli o trochu víc starší nebo trochu víc mladší, takže mi přišlo, že si budu nejlíp rozumět s lidma, který jsou ve stejném věku jako já, protože zažíváme spolu prvak na vejšce, máme podobný zkušenosti a s mladšíma lidma jsem se nikdy moc nechtěla bavit, protože mi přijde, že se měním každým rokem, že jo, takže bych si nechtěla znovu vzpomínat na ty věci, takže kdybych se teď bavila s někým, kdo je na gymplu, tak ne, že bych nechtěla slyšet jeho problémy, ráda si je samozřejmě vyslechnu, ale zároveň se radši budu bavit s někým, u koho nebudu muset přemejšlet nad tím, jak jsem měla strašnej ten rok předtím. A se staršíma, já nemám ráda, když mě někdo poučuje a takovýhle věci. Štve mě, když má někdo víc zkušeností než já. Nebo když mi bude radit... nebo když je to míněno dobře, tak by mi to nevadilo. (R6)

4.5 Rozdílné genderové zastoupení v přátelství participujících

Obě ženy participující ve studii se preferují přátelit s ženami a nebinárními lidmi. Jedna z žen má pouze jednoho ne moc blízkého mužského kamaráda a druhá má dva kamarády, ale víc kamarádek. Nebinární jedinci se v preferencích rozcházejí – první respondentka se preferuje bavit s ženami (konkrétně queer ženami), kdežto druhý participant má aktuálně přátelství genderově vyvážená: baví se s dvěma ženami (jedna je cisgender, druhá je transgender) a dvěma muži (jeden je cisgender, druhý je transgender).

Muži se baví s ženami i muži, u třetího respondenta ale z rozhovoru vyplývá, že přátelství s muži jsou pro něj příjemnější. U třetího respondenta převažují mezi přáteli ženy.

4.6 Význam genderové identity a genderu v přátelství, rozdílnost mužských a ženských přátelství

Všichni participující, kromě jednoho, se jednoznačně z různých důvodů shodovali, že má genderová identita či gender na přátelství vliv. Čtvrtý respondent se na otázku, zda si myslí, že má na přátelství vliv to, že je muž, odpověděl takto:

Ne. Určitě ne. Nebo...No, tak jako jo, asi, kdybych se bavil se svými kamarády jako kluky, tak by to mělo vliv, že by to bylo jiné přátelství trošku. Ale spíš jiné v tom, že jeden by po mně jel, protože bych byl žena. To mám stejné já, že když mám přátelství s ženami, tak je to jako...hodně napjatý. Ne napjatý, ale že k sobě máte blízko, je to na hranici něčeho romantického a přátelství. Já tam cítím nějakou romantickou rovinu, ale nepřitahuje mě sexuálně. A u těch kamarádů, mi to přijde takový jednodušší... (R4)

I přesto, že se celý rozhovor vymezoval proti otázkám, které se týkaly vlivu genderu na přátelství, ve větách si často protirečil. Na otázku, zda jsou přátelství mužů a žen odlišná, odpověděl takto:

Jsou trošku v něčem jiná. Ale ty rozdílnosti tam nejsou kvůli genderu, ale jací jsou ty lidi. Všechno to dělá nějaké rozdíly. Přijde mi, že pohlaví a sexuální orientace je to nejmenší. Je to jeden z mnoha faktorů. Podle mě má na moje přátelství vliv to, jaký jsem, ne to, jestli jsem muž nebo žena. Já svoji roli v přátelství nevnímám jako kdybych byl nějaká opozice vůči pohlaví. Nevnímám svoje přátelství z hlediska pohlaví, vnímám svoje přátelství z hlediska osobnosti. Tam vůbec to pohlaví neřeším. Obecně řečeno, máš lidi, kteří tomu přikládají velkou hodnotu a hodně mluví jako: no, ty mužský jsou takoví, ty ženský jsou takový, hodně vnímají takový to rozdělení a tam to má vliv, protože se budou vždycky bavit spíš s muži a s těmi ženami to bude takový zvláštní. A pak jsou lidi, kteří to prostě neřeší a nemá to tam skoro žádný vliv. Podle mě zase úplně nejsou, záleží na osobnosti. Já mám třeba kamaráda, který mi přijde, že ta komunikace tam funguje mnohem víc stereotypně jako s ženou, on je takový hrozně citový, že se ti hodně svěřuje, hodně za tebou chodí. On je mnohem víc na city, založený na nějakým i fyzickým kontaktu a je takovej hodně sdílnej. Kvůli tomu mi přijde, že je to víc stereotypně ženský. I když to nepřijímám. Takže otázka, jestli jsou rozdílná, nejsou. Protože to mužské může mít nějaké parametry toho stereotypního rozdělení. Přijde mi, že je to kravina. Záleží na osobnosti. Celý moje odpovědi všechny se budou vztahovat k tomu, že rozdělení na kluky a ženy v řešení čehokoliv je hrozná kravina. Jedině když

řešíš nějaké údaje o spotřebě vody nebo tak a prostě si potřebuješ rozdělit populaci, tak získáš aspoň nějaký faktor; nebo podle místa žití, nebo já nevím. Mně přijde tenhle přístup hrozně archaický. (R4)

Respondent uznává, že pokud člověk gender druhého vnímá, přikládá mu vliv ve spojitosti s genderovými stereotypy, respondent ale tvrdí, že tento přístup není jeho případ. Také poukazuje na vliv prostředí, ve kterém se člověk nachází a vliv věku, což jsou dvě proměnné, které mohou ovlivňovat míru vnímání genderu člověka. Pokud je prý člověk v otevřenějším prostředí a starší než děti na základní škole, tím méně pro něj gender přátel hraje roli. Silně se vymezuje proti hledání odlišností na základě genderu a zmiňuje, že mužská přátelství mohou nést konvenční charakteristiky přátelství žen. Poukazuje na to, že nelze aspekty identity rozdělit a rozdílnost v chování záleží na osobnosti člověka.

První respondentka je toho názoru, že jsou přátelství mužů a žen rozdílná a na základě domněnek se mi snažila popsat jakým způsobem:

Jsou rozdílná. Přijdou mi jiný markantně. Ale to je moje domněnka. Nejsem muž, abych to potvrdila a za druhý nikdy jsem se s klukama nebyla dost, abych mohla pozorovat, jak se mezi sebou baví. Já ti jen řeknu, co si myslím, jak to funguje, ale reálně nevím, jak to funguje. Mám pocit, že muži mají větší problém mluvit o svých pocitech. Mám mladšího bratra a mám otce a rodinný příslušníky a když pozoruju, o čem se baví taťka se svejma kamarádama, tak mi přijde, že se nebaví tolik o pocitech a o nějakých vážnějších věcech třeba. Ale možná je to jenom tím, že jsem nebyla u toho. Přijde mi, že tím, jak jsou ženy socializovaný, víc vyjadřovat svoje emoce asi, tak mají větší sebereflexi a můžeš do hloubky probírat tyhle věci s nima. Což chlapi určitě můžou taky, ale jenom je to moje domněnka toho, že to dělají míň nebo jinak. Nebo že se o těch věcech nebaví se svejma kamarádama. A baví se o tom se svýma holkama nebo se o tom baví s rodičema. Přijde mi, že to je jinak postavený. Nechci, aby to vyznělo tak, že muži nemůžou mít mezi sebou hluboký přátelství, ale přijde mi, že jsou jinak postavený ty přátelství. Přijde mi, že chlapi probírají míň osobní věci. Zároveň když jsem se bavila s nějakým mužem, tak jsem se setkala s tím, že se mi ten muž svěřoval s hodně věcmi. Nemám na to podklad. Mám předsudek a mám hodně omezený zkušenosti, že ty mužský přátelství fungují jinak, muži spolu moc nemluví o těch osobních záležitostech, protože je asi pro muže, speciálně asi pro heterosexuální muže, těžší se otevřít s nějakýma věcmi. A když se o tom baví s mužema v nějakých tradičních genderových rolích, tak můžeš vypadat slabě a to nechceš, vypadat před druhým mužem slabě. (R1)

Tato odpověď samozřejmě reprezentuje pouze domněnky, které participující o mužských přátelstvích má, je ale důležité je neignorovat. Je zajímavé tuto odpověď

porovnat s postojem třetího respondenta, který se raději svěřuje svým kamarádům, než kamarádkám a popisuje rozdílnou dynamiku, která v jeho přátelství s ženami panuje:

U kluků mám tu tendenci čekat, že mě nebudou soudit třeba. Klukům asi věřím maličko víc v tomhle. Svejmlukům. Je to prostě to, že se držíš s těma klukama. Sedíme v hospodě, hrajeme na ty kytary a konverzace plyne. Ty témata jsou strašně různorodý. Což taky není s těma holkama stejný. Nemám žádný zábrany, když jsem s těma klukama třeba. Je to možná i tím, že mě znají dýl, ale zároveň u těch holek budu vždycky maličko rezervovanější. Protože pořád jsou to holky. My jsme vychovaný v tom, že vy jste něco, co my máme jako chránit. Nebo v tom jsem vychovanej já. A spousta kluků, si myslím. Už jako od školky, je to do nás praný, že prostě ty holky jsou ty, co my musíme chránit. Já... nejsem dostatečně v klidu, abych vysypal svoje problémy na ty holky. Protože ony na to budou mít vždycky maličko jinej náhled než já. Ale ten kluk bude mít větší šanci tomu rozumět, protože je to taky kluk. Protože prošel podobnější výchovou, řešil podobný problémy v pubertě. Ty holky samozřejmě měly problémy taky, ale měly úplně jiný problémy. (R3)

Z rozhovoru s respondentem vyplývá, že vidí velké rozdíly mezi přátelstvím s ženami a přátelstvím s muži a obecně také rozdíly mezi muži a ženami. Z jeho zkušenosti se muži baví o jiných věcech, v mužských přátelstvích spatřuje velkou loajalitu a ve spojitosti s ní tvrdí, že se z jeho zkušenosti také ženy častěji pomlouvají, a to je jeden z důvodů, proč se ženským kamarádkám obává svěřovat:

Protože kluci nebudou s holkama mluvit tak, jak mluvěj s klukama. Nevim, prostě kluci jsou kluci. Na tom bych to nechal. Kluci jsou kluci. A máme tendenci dělat některý věci jinak. Nebo míň třeba přemejšlet nad věcma, že se do něčeho třeba víc vrhnem. To, co mám s těma klukama vybudovaný, tam je obrovská loajalita. My se třeba nepomlouváme. Což je přisuzovaný, ať už právem nebo neprávem, holkám. Že se třeba pomlouvaj. Z vlastní zkušenosti víc pomlouvaj holky než kluci. (R3)

To, že se dle respondenta ženy více pomlouvají, je také jeden z důvodů, proč má obavu se ženským kamarádkám svěřit:

Že by to někomu řekly, nebo by to řekly svejmlukům. U těch kamarádů, kterejm bych to řek, ten pocit nemám. To je to, o čem mluvím. To je ta loajalita. Vtipný je, že ani nejsme moc v kontaktu. Třeba si nepišem přes rok skoro. Prej to u holek funguje tak, že si pišou mnohem víc než my. A že nás zajímaj o životě těch kluků úplně jiný věci než ty holky. Neznám třeba data narození svejch kamarádů, což prej holky docela často znaj v tý skupině vejškovský, ze který teďka budu vycházet. S těma klukama je to uvolněnější. U těch holek, myslím si, že většina kluků to tak má, že před těma holkama hraješ nějakou roli maličko. (R3)

Pokud se vrátíme k určité socializaci, která má na člověka od dětství vliv, respondent popisuje, že pokud by žena vyrůstala s bratry, chovala by se víc jako muž než daný respondent, ale opakuje, že by v přátelství i přesto byla jiná dynamika, než s mužskými přáteli:

Možná to pramení z toho, že jsou to holky, ale klidně by to mohly být holky, který byly vychovány se třema bratrama a fungovaly by víc jako my než jako ony. Ale ta dynamika je tam pak samozřejmě jiná. (R3)

Z rozhovoru s respondentem jasně vyplývá, že má pro něj gender přátel velký význam. Muži se dle respondenta často chovají jinak, mluví o jiných věcech – je to dle něj z důvodu odlišných životních zkušeností a jiných problémů. V rozhovoru občas zaznívají určité genderové stereotypy a určitá genderová socializace, když respondent například zmiňuje skutečnost, že byl vychován k tomu, že má ženy chránit. O názoru, že je nutné ženy, jakožto muž, ochraňovat, se zmiňuje Bhugra a Karla (2013): dle konvenčních představ o genderu, je maskulinní identita často spojována s mocí, v takovém kulturním systému je poté nahlíženo na muže jako na nutné ochránce žen.

I přesto, že má respondent nutkání chovat se před ženami víc rezervovaně a preferuje se svěřovat svým mužským kamarádům, uznává, že ženy většinou projevují víc empatie než muži. Zároveň porovnává, jak odlišná je soutěživost v ženských a mužských přátelstvích a uznává, že pokud by nebyl muž, tak by měl na ženská přátelství odlišný pohled:

Nevim, jak to zformulovat nějak šťastně, takže to asi zformuluju nešťastně, ale lidi jsou soutěživý, obecně třeba. Ale my s klukama se budeme hecovat spíš v úplnejch kravinách, třeba kdo udělá víc kotrmelců na deseti metrech, ale holky maj tendenci se třeba víc poměřovat. Někdy. Holky třeba obecně víc řešej, jak vypadaj, než kluci. A ne pro kluky, většinou to řešej pro sebe. Si myslim. Že se oni cejtěj dobře. Nevim. Jsou to domněnky. Třeba ta soutěživost je trošku jiná. A v jinejch věcech. Je to i tím, samozřejmě, s kým se stýkám. Je jedno, jestli máš červený nebo oranžový kalhoty odtamhletud' nebo odtamhletud'. Nevim. Myslím si, že holky budou mít větší tendenci se předhánět v nějakých věcech. Co jsem slyšel třeba: hele, můj přítel mě vzal sem a sem. To je z mejch pozorování. A s klukama mi to přijde takový uvolněnější. Je to možná tím, že nejsem do těch ženských přátelství tak schopnej proniknout. Kdybych byl žena a byl bych schopnej do toho proniknout, tak vidím, že je to taky úplně v pohodě. Že taky dělaj kotrmelce na stole. Obecně si myslim, že kluci jsou spolu ochotnější dělat šilenější věci. Holky maj podle mě větší tendenci soudit. Zase jsou třeba empatictější. Většinou, myslim. Kluci jsou takový: No, ty to rozchodíš. (R3)

Poznámka respondenta o tom, že jsou dle něj ženy soutěživější, je zajímavá, protože někteří autoři a autorky naopak mužská přátelství charakterizují jako víc soutěživá, jak už bylo zmíněno například u výzkumu Singleton a Vacca (2007).

Při rozhovoru s druhým respondentem jsme došli k závěru, že v přátelství hraje roli gender, stejně jako věk, zda je člověk zadaný, či ne a kultura, ve které člověk žije. Zmiňuje také důležitou roli seriálů a filmů, které mají také na naše vztahy velký vliv a také vliv kultury na přátelství. Respondent popisuje, jakou roli mají tyto faktory a při otázce, zda si myslí, jestli jsou mužská či ženská přátelství rozdílná, odpovídá takto:

Obecně ano i když si myslím, že je to hodně individuální, já osobně se tam snažím nevidět rozdíl mezi tím, pokud někdo je můj kamarád a je to ženská nebo chlap, tak se k nim snažím chovat úplně stejně a nemám ani jakoby nutkání, pokud oni nezačnou modifikovat svoje jednání vůči mně na základě mého genderu, tak já nemám nutkání modifikovat svoje chování jakýmkoliv směrem. Obecně si myslím, že ano, ale kvůli tomu, že je tam nějaká kulturní reprodukce těchletých stereotypů a třeba filmy a seriály dělají hrozně moc pro tohle. Reprodukují nějaký tyhle stereotypy, jak se chová ženská, jak se chová chlap, jak se chovají ve vztahu, často mi přijde, že je tam reprodukce toho, že chlap a ženská nemůžou mít fungující přátelství, pokud nejsou ve vztahu, jak jsem říkal, tak tohle je kulturní věc, je to i generační věc, takže některý kultury tohle mají oslabený, některý kultury tohle mají naopak silnější, přijde mi, že Česko má tohle hodně silný. Co jsem se bavil se staršíma lidma ohledně jejich vztahů, tak mi přijde, že ty mají tyhle stereotypy hodně zabudovaný v sobě. Třeba jedna moje kolegyně z práce mi přišlo, že to měla hodně zažitý v sobě, že očekávala určitý chování od chlapa a když ho nedostávala, tak na něj byla našťavaná a takovým až skoro stereotypním způsobem, kterej já jsem upřímně viděl jen ve filmech, to mě hrozně moc překvapilo, že se tyhle věci dějou, ale přijde mi, že jsou zintenzifikovaný skrz ty média. (R2)

Šestá respondentka svou odpověď na otázku, zda jsou mužská a ženská přátelství odlišná, formovala svou odpověď z toho, co vnímá z médií:

Já si myslím, že mnohem víc v teorii. Záleží na tvoji povaze a to, kdo jseš. Protože pro mě gender není tak důležitý i když to možná může znít, jakože se nechci bavit s muži, protože jsou to muži, což je tak trochu pravda, ale nemyslím si, že by gender měl bejt tak důležitý, takže si myslím, že by nemělo bejt jiný mezi dvěma ženama a dvěma muži, ale zároveň v praxi kvůli tomu, jak je naše společnost binárně nastavená, tak to může tak znít. A já neznám skoro žádný muže, takže toho nevím moc o mužskejch přátelstvích, kromě toho, co vidím reprezentovaný v médiích nebo na sociálních sítích. Ale z toho, co znám ze sociálních sítí, tak to asi tím genderem ovlivněný je. Nechci říkat, že muži jsou mezi sebou takový a ženy jsou mezi sebou takový, protože neznám všechny muže a všechny ženy, podle mě je to hodně individuální a víc o tom člověku než o tom genderu. Ale

zároveň o jejich sexualitě samozřejmě, protože přátelství mezi dvěma homosexuálními muži bude asi jiné než přátelství mezi dvěma heterosexuálními muži. (R6)

Zmínka o tom, že v přátelství záleží také na osobnosti člověka, se už objevila u čtvrtého respondenta, dle participující je také důležitá sexuální orientace, která má na tento vztah vliv. Vliv sexuální orientace na přátelství uznávají i ostatní participující.

4.7 Aspekt nebinární genderové identity v přátelství

Při rozhovoru s nebinárními participujícími jsem se snažila zjistit, jestli má jejich nebinární identita nějaký vliv na jejich přátelství. První respondentka uznala, že do určité míry ano, ale zmínila, že skutečnost, že byla vychovávána jako žena, její přátelství ovlivňuje víc:

Myslím si, že na to má vliv spíš to, že jsem byla vychovávána jako žena. A vzhledem k té genderové identitě se nemůžu bavit s někým, kdo je transfobní. Ale já o té genderové identitě asi moc nemluvim. To, že jsem nebinární, ví pár lidí. Jsem celkem v pohodě s tím, že někdo, koho neznám, mě považuje za ženu. Protože jsem prostě líná to vysvětlovat, i když se necítím jako žena úplně. (R1)

Nebinární identita pro ni tedy spočívá, dle jejích slov, v tom, že se necítí jako žena. Svoji genderovou identitu preferuje sdílet pouze s pár přáteli a zmiňuje, že kvůli její identitě se preferuje přátelit s queer lidmi – konkrétně s queer ženami a straní se přátelství s heterosexuálními muži, protože se obává nepochopení či přímo transfobie²:

Já jsem prostě řekla, že se necítím jako žena. Lidí, který chci, aby to věděli, tak to věděj, ale kdyby se mě na to někdo zeptal na ulici, tak mu to asi neřeknu, protože se za první bojím té reakce a je jednodušší prostě říct, že jsem žena. Třeba nikdo z mé rodiny to neví, protože to s nima nechci řešit a nechci, aby to řešili. Nechce se mi to vysvětlovat a nemám tak velkou gender dysforii³ z toho, že jsem považovaná za ženu. Že to nechávám být. Má to vliv v tom, že jsem byla socializovaná jako žena, tak si tolik nerozumím s těma muži. Přijde mi, že moc heterosexuálních mužů by nepochopilo, že jsem nebinární. Z těch, co jsem se s nima potkala. Nevím, kdo by to za první pochopil, za druhý respektoval. Bavím se víc s ženama, speciálně ještě s queer ženama, prostě s queer lidma. Samozřejmě existují queer lidi, který jsou transfobní. Já obecně nad tou svojí genderovou identitou nebinární nepřemejšlim. (R1)

² Transfobie je „nenávisť vůči transgender jedincům, kteří jsou vnímání jako někdo, kdo narušuje společenské představy o genderových normách“ (Bettcher, 2014, s. 249).

³ Gender dysforie je „stav, kdy se genderová identita a pohlaví jedince neshodují“ (Atkinson a Russel, 2015, s. 792).

Respondentka preferuje svou genderovou identitu sdělovat pouze blízkým přátelům a lidem, u kterých si je jistá, že ji neodsoudí a kteří ji budou respektovat. Genderovou dysforii nepociťuje v tak vysoké míře, a tak je ochotna tolerovat, když ji někdo za ženu považuje – i když se tak sama necítí.

Druhý respondent, který se identifikuje jako nebinární, si kvůli své identitě přátele rozděluje na dvě skupiny:

Pokud mám už nějaké přátele, kteří nejsou jakoby úplně otevření trans a nebinárním tématům, tak těm to prostě neřeknu, mám pár takovejch známostí, ale většinou se jim snažím vyhýbat, když už si hledám přátele, tak chci, aby to bylo přátelé, kteří jsou s tímhleťim ok. Tam bych řekl, že se dělí na dva tábory, ti, kteří buď jsou trans nebo nebinární nebo mají trans a nebinární kamarády a ti mě prostě berou jako mě jako individuála, jako vlastní věc, když to takhle řeknu a pak mám kamarády, který jsou ok, že jsem nebinární, jako respektujou to, ale prostě mě pořád berou jako ženu. Tam si myslím, že to do obou směrů nemá jakejkoli vliv. (R2)

Při otázce, jestli je možné, aby bylo přátelství opravdu blízké, pokud daný člověk neví, že je respondent nebinární, mi participující sdělil, že se lidem, kteří nejsou otevření tématům týkajících se transgender a nebinárních lidí, vyhýbá. Pokud může mít k někomu blízko, znamená to pro něj možnost jeho nebinární identitu neskrývat. Jakmile jeho přátelé ví, že je nebinární, nemá to prý na jeho přátelství vliv. Je tedy možné dojít k závěru, že pro mé nebinární participující nemá vliv na přátelství s lidmi jejich nebinární identita, má ale vliv na to, s kým se preferují přátelit – nebinární jedinci se logicky chtějí raději přátelit s lidmi, kteří budou jejich identitu respektovat.

4.8 Postoj žen a nebinárních lidí k mužům a k přátelství s nimi

V některých rozhovorech se objevily určité negativní emoce k mužům a k přátelství s nimi. Když jsem se jedné z respondentek zeptala, proč se víc baví s ženami, uvedla několik důvodů, proč tomu tak je:

No, protože jsou to muži. Vůbec si nedokážu představit, že bych si byla hodně blízká s heterosexuálním mužem, určitě existují heterosexuální muži, se kterými bych si rozuměla, ale myslím si, že 0,1 procent. Mám pocit, že bychom si nerozuměli. Protože většina heterosexuálních mužů se neuvědomuje, jak moc jsou privilegovaní a myslím si, že mají mnohem menší šanci mi porozumět. Kvůli mojí sexualitě, kvůli mému genderu a taky kvůli tomu, že jsem byla vychovaná jako žena. A oni by nepochopili některý věci. Mají úplně jinou životní zkušenost. A nejsou většinou „vzdělaný“ ve věcech, který já beru jako základ. Že nejsou homofobní, nejsou transfobní, že si uvědomují, čím jsou způsobeny problémy ve společnosti, příklad, že ne všichni Romové jsou

líný... Když jsi heterosexuální muž, tak ti to dovolí ignorovat některý problémy těch minorit, protože tě to neovlivňuje. Nevím, s kolika heterosexuálníma mužema bych měla stejný nebo podobný záliby a koníčky a tak. Bavili jsme se ve třídě, bavili jsme se na akcích, ne, že bych se s nima nechtěla bavit, ale nenarazila jsem na moc heterosexuálních mužů, se kterejma bych se chtěla hodně skamarádit. Myslím, že jsme si moc nesesdli, bavili jsme se o povrchních věcech, ale nikdy mi nepřišlo, že by ta konverzace někdy šla nějak hluboko. Potom jsem se bavila hlavně s neheterosexuálníma mužema. I to mělo své problémy. (R1)

Při zmínce o problémech nejen s heterosexuálními muži, ale i s muži jiných sexuálních orientací, jsem vyvádla respondentku, aby své zkušenosti rozvinula. Respondentka zmínila, že homosexuální muži jsou také misogynní, ale občas má pocit, že je to kvůli jejich sexuální orientaci přehlíženo:

Mám pocit, že u těch gay mužů speciálně je to tak, že by si neřekli, já jsem gay, tak nemůžu být misogynní, ale maj takovej pocit nebo lidi okoli nich maj pocit, že tím, že jsou homosexuální, tak můžou říkat sprostý nadávky na ženy, nebo říkat něco o ženě, co kdyby to o ní řekla žena, tak je to dost často pořád misogynní, ale není tam ta nenávist. (R1)

Poté se respondentka snažila víc přiblížit svůj postoj k mužům a přátelství s nimi. Po předchozích větách se mě také snažila ujistit, že nechce znít jako člověk, který k mužům chová nenávist:

Aby to nevypadalo, že jsem hroznej hater mužů. Rozhodně nechci, aby to nevypadalo, že se vyhýbám bavit se s mužema, tak to není, ale spíš to tak vždycky naturálně bylo. Na základce jsem si s těma klukama neměla co říct, akorát mě štváli. A potom na gymplu to bylo jiný, tam už byli kluci, který byli poměrně v pohodě. Možná to bylo věkem a možná protože to byla jiná bublina, protože jsem byla na gymplu. Ale s nikým jsem se tam nezačala bavit na nějaký úrovni, že bychom byli hodně dobrý kamarádi. Věřim tomu, že kdybych se bavila s nějakýma svejma spolužákama, tak bychom kamarádi byli, protože tam byly nějaký společný věci, ale nemyslím si, že bychom si byli schopní být nějak extra blízky, protože bych si nepřišla, že by tam bylo to porozumění a nepřišla bych si, že by tam bylo... no, ty zkušenosti jsou úplně jiný. Ale možná je to moje domněnka, možná by to bylo super přátelství. Nevím. Já nechci, aby to znělo, že si myslím, že je to takhle vždycky. Mi přijde, že si rozumím s nějakým mužem a pak jsme si blízci a pak řekne něco, co mi připomene, že je muž, nebo že byl vychovanej jako muž. Což není jeho chyba, ale na druhou stranu je tam určitý zklamání a můžeš cítit zklamání, když se baviš s ženou, ale speciálně já, když jsem se nikdy s chlapama moc nebavila, tak když už jsem si našla nějakýho chlapa, se kterým jsem si rozuměla, tak potom mě to vrátilo zpátky do reality, že se bavim s mužem, bez ohledu na to, jestli je gay nebo ne. Ještě se mi nestalo, že by se mi to nestalo. Vždycky, když jsem se bavila s nějakým mužem, vždycky,

když jsem si byla s někým bliž, nebo že jsem se s někým kamarádila, tak vždycky se stalo něco nebo řekl něco, něco, co mi připomnělo, že to je muž. (R1)

Respondentka zmiňuje několik faktorů, proč se raději přátelí s ženami: má pocit, že přátelství s mužem nikdy nedosáhne stejné hloubky, jako přátelství s ženou, jelikož má pocit, že jí muž nedokáže dostatečně porozumět kvůli jeho rozdílné genderové socializaci. Při zmínění misogynie v přátelstvích, které respondentka spojuje s přátelskými vztahy s muži jsem se jí zeptala, jestli nemá pocit, že sexismus, misogynie či internalizovaná misogynie nehraje určitou roli i v přátelství s ženami či nebinárními lidmi. Respondentka připustila, že se sice tyto jevy v přátelstvích objevují, ale v menší míře a v jiných formách.

V naší konverzaci se prolínal aspekt genderu i sexuální orientace a respondentka došla k závěru, že i přesto, že je muž queer, stále se nezbaví své identity muže, kterou respondentka při interakci s ním vnímá. Nedokázala posoudit, jestli by si víc rozuměla s mužem, který je heterosexuální či s mužem, který je neheterosexuální orientace, největší faktor pro ni tedy představoval gender jedince.

U druhého respondenta se neobjevoval vyloženě negativní postoj k mužům, ale spíš strach z nedorozumění, který by mohl vzniknout v případě, kdyby si daný muž vyložil špatným způsobem chování respondenta. Tento strach byl specifikován pouze na cisgender heterosexuální muže, respondent nemá pocit, že se tento problém objevuje například v interakci s cisgender bisexuálním mužem. Podotýká, že s cisgender muži má sklon více modifikovat své chování, u transgender mužů ne. U tohoto respondenta se také objevila určitá preference co se týče přátel:

Jakože nepreferuju ženy, ale preferuju queer lidi. Preferuju všechny kromě cis-het mužů. Ale pozor, jeden z mých nejbližších přátel je cis-het. (R2)

Druhý respondent při otázce, zda se bavil v průběhu života spíš se ženami či muži, zmiňuje, že pro něj bylo v minulosti náročné se s muži začít přátelit:

Ve školce to bylo teda rovnoměrný, ale potom třeba jakoby od druhý třídy až třeba dvanácti, třinácti let tak spíš se ženami, ne proto, že by mi přišlo, že bych se nechtěl bavit s muži, spíš chtěl, ale oni se nechtěli bavit se mnou, protože prostě nevím, no, jakmile jsem nebyl muž, tak jsem nemohl patřit do jejich světa, mi přišlo. (R2)

Na otázku, jestli to nemohlo být třeba odlišnými zájmy, odpověděl negativně:

Ne, to bylo, protože jsem byl holka. Jako vyloženě. Já jsem měl klučičí zájmy, ale oni se se mnou nechtěli bavit, protože jsem byl holka. Bylo to hodně zvláštní a takovej nejvíc genderovej moment, kdy jsem byla nucený do určitýho genderovýho vystupování, protože mě ta strana nepřijala na bázi toho, že jsem byl děvče. Což bylo jako velmi nepříjemné. Pamatuju si, že mi jednou spolužák řekl: Ty bys byla tak super kluk. To bylo asi v pátý třídě. Ale ironicky s tímhle kamarádem se kamarádíme teďka. A potom se to začalo měnit na střední, kde to začalo být hodně vyvážený a teďka během vysoký mi přijde, že spíš s klukama, než s holkama. (R2)

Pátá respondentka se přátelí s dvěma muži, ženy a nebinární lidé jsou v zastoupení jejích přátel v převaze. V tomto procesu rozhovorů se tato skutečnost ukazovala jako určitý vzorec a při otázce, proč si myslí, že to tak je, mi uvedla stejné důvody, které uváděli jiní participující:

Mně přijde, že ženy mi víc rozuměj. A u žen můžu automaticky počítat s tím, že si myslěj, že bych měla mít práva a tak. Já bych předtím, než bych považovala muže za svého kamaráda, tak bych s ním musela mít konverzaci o nějakých jeho politických názorech. (R5)

Když jsem se respondentky zeptala, jestli si myslí, že by takový problém s ženou neměla, uznala, že to je sice možné, ale že v něčem může při interakci s ženou počítat, protože je to žena, například zájem o práva žen. Pokud se lidé o tato témata nezajímají, tak se s nimi nechce přátelit. Dalším problémem, který souvisí s nízkým počtem mužských přátel, spočívá dle respondentky také ve strachu, že by mohla mužského kamaráda začít přitahovat.

Šestá respondentka zmiňuje také preferenci přátelství s ženami či nebinárními lidmi. Jelikož jsem po rozhovoru s ostatními respondentkami a respondenty spatřila vzorec, zajímalo mě, proč tomu tak je:

Asi protože si s těma mužema nerozumim a nikdy jsem si s nima nerozuměla, jakože od základky, ze školky si toho moc nepamatuju, ale od základky. Nejdřív jsem se s nima ani nechtěla bavit, protože mě akorát otravovali na základce, když jsem byla malá a mně přijde, že s nima ani nemám tolik třeba o čem mluvit a nikdy jsem neměla moc možností se začít bavit s víc mužema. A když jsem s nějakýma byla ve třída a trochu se s nima bavila, tak jsem si nima nechtěla být moc blízko, protože si s nima tolik nerozumim, no. (R6)

Snažila jsem se, aby respondentka toto téma rozvinula, a nakonec jsme došly k tomu, že pokud by měl daný muž stejné zájmy, respondentka by neměla problém se s ním přátelit – na nikoho takového ale nenarazila, jelikož její přátelé jsou buď ženy nebo nebinární osoby, kteří se také přátelí s ženami a nebinárními lidmi a jelikož se seznamuje

s lidmi skrze své přátele, nemá moc možností se s muži seznámit. Respondentka ale také zmínila určité předsudky vůči mužům, které by jí mohlo začátek přátelství s mužem zkomplikovat:

Protože já se seznamuju s lidma většinou přes moje kamarády a když tam nejsou muži, tak se nepotkám s dalšíma mužema. To je taky způsobený mojí... nechci říct nenávisť, jo. Prostě mýma předsudkama o mužích. Který jsou samozřejmě na něčem vystavěný. Takže kdyby se se mnou ve škole třeba začal bavit muž, kdyby se se mnou začala bavit žena jen tak ve škole, tak bych byla jako: třeba budeme kamarádky! A u toho muže by mě to tolik ani nenapadlo, takže bych se ani nesnažila? Protože bych si řekla: je to muž, s mužema se nebavim, asi si s nim nebudu rozumět, co když bude špatnej? U žen předpokládám, že budou dobrý a budou mít stejný politický názory, ne vyloženě politický, ale názory a zájmy. Což je způsobený předsudkama, protože mě nenapadne, že ten muž bude háčkovat. (R6)

U první, páté a šesté respondentky zaznívají negativní postoje k mužům, ať už na základě prožitých zkušeností či určitých předsudků. Pro první respondentku je největší problém odlišná socializace mužů a misogynie. U šesté respondentky je problémem to, že nemá moc možností, jak se s muži seznámit, ale když už se možnost seznámení objeví, nepohlíží na muže jako na možného kamaráda – ať už kvůli předpokladu, že nebude dobrý člověk či že nebude mít stejné zájmy či názory jako ona. Druhý respondent má pocit, že se před cisgender muži musí určitým způsobem chovat, aby nezískali dojem, že se mu líbí, během rozhovoru ale nepůsobil proti mužům tak odmítavě. Gender pro něj při výběru přátel nehrál roli, ale sexuální orientace ano: preferoval se bavit s queer lidmi než s heterosexuálními cisgender muži.

4.9 Vliv sexuální orientace a sexuality na přátelství

Co se týče vlivu sexuální orientace na přátelství, první respondentka jasně prohlásila, že sexualita na přátelství vliv má. Při otázce, zda si myslí, že může sexuální přitažlivost narušit přátelství, nejdřív popisuje svou zkušenost jakožto lesba a také zkušenosti svých queer přátel:

V nějakých případech určitě. Ale mně spíš přijde, z mojí zkušenosti, tím že jsem lesba, tak spousta mejch kamarádek je leseb a mohly bychom spolu teoreticky chodit, kdyby jsme chtěli a spíš mi přijde, že tím jak máme tu stejnou zkušenost... Rozhodně to může narušit, můžou nastat situace, kdy speciálně u těch leseb neví, jestli jsou kamarádky nebo nejsou. Speciálně u leseb jsou dost

často... Přijde mi, že každá moje lesbická kamarádka byla v situaci, kdy nevěděla, jestli s tou kamarádkou chtějí spolu chodit nebo být kamarádky. To je rozdíl mezi tím platonickým vztahem a tím jak jsou si často ženy a nebinární lidi blízký v kamarádství, tak pak rozlišit to mezi tím romantickým je těžký. Rozhodně to teda má vliv. (R1)

Dále popisuje svoje obavy, které má spojené s přátelstvím s heterosexuálními ženami:

A zároveň když se bavím s nějakou heterosexuální ženou, jako samozřejmě když už jsme dobrý kamarádky, tak je to jedno, ale se třeba jen trochu bavíme, tak se vnitřně bojím, aby si ona nemyslela, že jí chci, protože mam s tímhle špatnou zkušenost a většina leseb má s tímhle špatnou zkušenost. Že se bojíme, že si ty heterosexuální holky budou myslet, že jsme jako predátoři, který je chtějí za každou cenu. Takže se internalizovaně bojím, že si budou myslet, že je chci, protože teoreticky bych mohla. (R1)

Tento strach, že bude na queer ženy a nebinární lidi, které přitahují ženy, nahlíženo negativně, zmiňuje i druhý respondent. Při otázce, zda si myslí, jestli může jeho bisexualita ovlivnit interakci mezi ním a druhými odpovídá takto:

Myslím si, že třeba na základce se mě mohly kvůli tomu stranit holky, ale jinak nevim, jakože spíš mi to přijde jako u mužů, že se najednou přepnou a začnou se ke mně chovat jinak, já nemám tu potřebu se přepínat v tom, jak vystupuju. Ale na základce, ale potom už ne. (R2)

Zmiňuje tedy nejen to, že se ho kvůli jeho sexuální orientaci dívky mohly stranit, ale že se k němu po zjištění jeho orientace chovají jinak i muži. Po zmínce o základní škole jsem se zeptala, zda si myslí, jestli v rozdílném vnímání queer lidí hraje roli věk:

Tehdy ta normalizace queer lidí byla dost jinačí a napříč naší generací je možná strach z toho, že začnou chtít někoho balit nebo tak. To si myslím, že v našem věku to úplně nebylo, ale kdybychom byli starší, tak ta queer zkušenost je ta, že tě ta druhá strana vidí jako predátora. Že nenarušuješ jejich safe spaces, ale chceš je zároveň nějakým způsobem objektivizovat. Moje zkušenost to naštěstí není tak výrazná. Mě nikdo nezajímal, ale kdybych na někoho měla crush a do toho je tam tahle dynamika, to je šílený. Jako dítě si to nedovedu vůbec představit, že máš na někoho crush, to vím, že je častá zkušenosti a bojíš se mu to říct, protože nechceš vypadat jako predátor. A že to tohle pociťujou dvanáctiletý, třináctiletý holky, to je šílený. Jako není to moje zkušenost, to vím cizí zkušenost. (R2)

Pokud se opět zaměříme na rozhovor s první respondentkou, popisuje přátelství s homosexuálním mužem, jak ho jakožto lesba prožívá a jakým způsobem jsou si s homosexuálními muži podobní:

U těch mužů už jsem to řekla. Je u mě pravděpodobnější, že si budu rozumět s homosexuálním mužem nebo prostě s queer mužem. Mně se líbí, že mně se líbí jenom ženy a pak je gay muž, kterému se líbí jenom muži, tak mi přijde, že... s některejma aspektama mám špatný zkušenosti, ale na jednu stranu je to pěkný v tom, že jste si podobný v tom, že jste přitahovaný „opačným“ pohlavím, ale je to úplně jiný, ale já jsem přitahovaná ženama. Je to zajímavý. Je tam jiná zkušenost, ale zároveň je to podobný. Jsme oba homosexuální, ale na druhou stranu. (R1)

Negativní aspekty byly už zmíněné, respondentka má na mysli možnou misogynii ze strany homosexuálních mužů. Je pro ni tak stále významnější gender přátel, nedokáže přehlédnout skutečnost, že se baví s mužem – bez ohledu na jeho sexuální orientaci. Dále popisuje své zkušenosti s heterosexuálními muži, zmiňuje, že si s nimi nerozumí a to, jaké bylo uvědomění si, že ji muži nepřitahují:

Já s heterosexuálníma mužema nerozumím, ale zase je na tom dobrý, když jsem si uvědomila, že jsem lesba a ty chlapi to o mně věděli, tak je fajn, že ty chlapi už tě neviděj jako... potencionálně že by s tebou mohli něco mít. Trochu tě víc vidí jako rovnou. Furt můžou bejt misogynní, ale asi si před tebou nepřijdou, že musí před tebou vypadat nějak atraktivně nebo dobře, takže potom už i já jsem měla pocit, že už nemusím... protože uvědomit si, že se ti nelíbí chlapi, je těžký a když si to přiznáš potom, tak si spadne obrovskej kámen ze srdce. Uvědomíš si, že před těma chlapama nemusíš nějak předstírat, protože od tý interakce nic nečekáš. S těma chlapama nebudeš nic mít. Celej život jsi vsazovaná do toho, abys vypadala dobře a když si uvědomíš, že nemusíš a už ten vztah je jinej. Víš, že se s těma chlapama můžeš bavit o holkách. Než jsem si uvědomila, že jsem lesba, tak máš v sobě vsugerovaný, že musíš vypadat dobře, ať už vzhledově, chceš tu jejich validaci a když se toho zbavíš, protože si uvědomíš, že reálně ty muže nechceš a nemáš potřebu před nima vypadat dobře, tak to konverzace je o tolik jednodušší. Samozřejmě nejsou takoví všichni muži, ale baví se s tebou jinak, protože vidí, že jsi žena a potom si uvědomí, že jseš lesba, jako některý muže to taky nezastaví, ale pak s tebou už neflirtujou. (R1)

Její homosexuální orientace ji tedy v určitých případech usnadňuje interakci s některými muži, ať už kvůli tomu, že už nepociťuje nutkání před nimi vypadat určitým způsobem či absencí možnosti sexuální a romantické přitažlivosti z její strany. Zmínka respondentky o nutnosti vypadat před muži atraktivně může asociovat jednu z odpovědí třetího respondenta, který tvrdí, že spolu ženy soutěží ve spojitosti se svým vzhledem a že se svému vzhledu věnují pro sebe. Tyto odpovědi si tak navzájem odporují.

Dále respondentka opět zmiňuje strach z negativního pohledu heterosexuálních žen kvůli její orientaci a to, že se preferuje přátelit s queer lidmi:

Když je to heterosexuální žena, tak se akorát bojím, že si bude myslet, že ji chci. A obecně jsem radši, když zjistím, že je někdo queer, tak jsem ráda, protože vim, že si aspoň v nějakým aspektu budeme rozumět. Zároveň si vůbec rozumět nemusíme, ale je tam tohleto. Ať už je to žena nebo muž nebo někdo nebinární, tak když zjistím, že je queer, tak máme něco společného. (R1)

Pro první respondentku hraje v přátelství větší gender, co se týče sexuální orientace, souhlasí, že i ta má v přátelství svůj význam. Zmiňuje, že se preferuje přátelit s queer lidmi, protože tak sdílí určitou identitu, popisuje, jak je v přátelství žen a nebinárních lidí, které přitahují ženy náročné poznat hranice mezi přátelstvím a partnerským vztahem, její strach, že na ni budou heterosexuální ženy kvůli její sexuální orientaci negativně pohlížet a to, že kvůli tomu, že je lesba nemá nutkání se určitým způsobem zajímat o to, jak na ni pohlíží muži a jak si všímá změny chování u mužů, poté, co zjistí, že ji muži nepřitahují.

Druhý respondent popisuje, že mu sexuální přitažlivost narušila přátelství pouze jednou. S daným člověkem situaci vyřešili a přátelé jsou doted; z jeho strany mu nikdy přátelství sexuální přitažlivost nenarušovala a ani nevnímá vliv sexuální orientace ve svých přátelstvích – pokud ano, je to ze strany druhého člověka. Uznává, že může sexuální přitažlivost přátelství narušit, ale tvrdí, že ve většině případů se to nestává. Poté popisuje, že pokud se baví s cisgender heterosexuálními muži, má strach z nedorozumění, aby si nevyložili jeho chování špatným způsobem:

Tam to není jen pro mě jen o té sexuální orientaci, ale i o genderu? Tam bych to viděl v kombinaci, že buď je to heterosexuální cis-muž, tak tam občas, některý... dejme tomu... gesta? Se jeví trošičku jinak, nebo musím se jim snažit porozumět jinak, z jiného úhlu, protože mi přijde, že je tam větší nebezpečí toho, že to může být romantický, nebo může bejt vyhodnocený jako z mé strany romanticky, je tam trošičku ostražitost, ale to zní, jakože se bojím, že mi něco udělaj nebo tak. Spíš, než ostražitost tam je strach z nedorozumění možná? Jo, že tam je strach z nedorozumění. (R2)

Po otázce, jestli by takovou obavu neměl i při interakci s bisexuálním mužem, tvrdí, že je to z jeho zkušenosti pouze případ cisgender heterosexuálních mužů:

Je to vyloženě případ cis heterosexuálních mužů. Tam se bojím nedorozumění, tam mám zkušenosti, že když jsem svoje chování nemodifikoval, tak to bylo vyhodnoceno, že toho člověka balim. Jakože jeden z mých nejbližších kamarádů je cis-bi a asi to tam nepocítuju. Právě u těch cis-het, že tam mi přijde, že maj určitý... přijde mi, že jakmile nejsou queer, tak maj ta gesta trochu jiný, takže tam to nedorozumění asi může vzniknout snáz? Ale jakoby ze zkušeností to tak prostě je. Je tam prostě strach z nedorozumění, ale rozdíl tam není. (R2)

Třetí respondent popisuje, že on a jeho skupina přátel sexuální orientaci nepřisuzují nějaký význam, ale uznává, že tento aspekt identity může mít na přátelství vliv – v jeho okruhu přátel ale nemá:

Jo. Je to o tom, jak si to nastaví ta parta. V ten moment, když mluvíme o nějaký partě. Nemám moc homosexuálních kamarádů, protože jich je prostě málo, statisticky. Mám nějaký bi, bisexuální. V té naší klučičí skupině jsou dva, který jsou bi. A obecně tam je to bezproblémový. Tím, jak jsme si to nastavili. My jsme to nikdy neřešili. Mně je to jedno. Pro mě to není téma. Chce se pochlubit, že zažil něco s nějakým klukem, něco s někým, tak zase si to poslechnem, je z toho nějaký super příběh. (R3)

Je to prostě jeden z kluků. Tak by to podle mě nemělo být. Nechodit jako po špičkách okolo těch lidí, protože pak si stejně podle mě, nebudou připadat zapojený do té skupiny. Prostě jsou to lidi. Budeme si z nich dělat srandu, jako si jí děláme ze sebe. (R3)

Respondent popisuje, že pokud to kamarádovi nebude vadit, budou si z něj dělat srandu – považuje to za určitou formu integrace do skupiny a tvrdí, že pokud se budou chovat k člověku jinak kvůli jeho sexuální orientaci, nebude mít daný člen skupiny pocit, že do skupiny skutečně patří:

A v tom kontextu přátelství, já s tím zkušenost nemám. Někdo možná jo, nevim. Tak jak to já mam v těch partách, není to téma. Je to prostě jeden z kluků. Tak by to podle mě mělo být. Nechodit jako po špičkách okolo těch lidí, protože pak si stejně, podle mě, nebudou připadat zapojený do té skupiny. Prostě jsou to lidi. Budeme si z nich dělat srandu, jako si jí děláme ze sebe. (R3)

Pro třetího respondenta tedy nehraje sexuální orientace v přátelství žádnou roli. Respondenti a respondentky při rozhovorech zmiňují, že přátelství může být cestou k partnerskému vztahu – přátelství je totiž dobrým základem pro vztah a je jeho součástí. Čtvrtý respondent tento možný přechod popisuje a zároveň tvrdí, že sexuální orientace pro něj v přátelství hraje větší roli, než gender člověka (respondent v odpovědi používá slovo pohlaví):

Víc než pohlaví. Jo. Napadají mě jen příklady ze života. Já myslím, že jo. Protože ta ti umožňuje přechod z přátelství do vztahu. Protože hodně často se stane, že jsi s člověkem kamarád a... Protože vztah je hodně založený na přátelství nejdřív, myslím si, že je to i dobrý způsob, jak s nějakým vztahem začít. Základ pro vztah by měl být v tom, že byste mohli fungovat i jako kamarádi. Takže si myslím, že to má vliv, protože to umožňuje ten přechod. Protože to ostatní je jak s věkem, dává ti to jinou perspektivu, ale ta hodnota toho přátelství je stejná pořád. (R4)

Opět se ukazuje, že v přátelstvích má vliv nejen gender a sexuální orientace, ale i věk. Tyto faktory pak mají vliv na to, že nám může kamarád či kamarádka ukázat jinou perspektivu, jak zmiňuje čtvrtý respondent. Při otázce, zda si myslí, jestli by mohla sexuální přitažlivost narušovat přátelství, uznává, že by to mohlo jednoho z přátel trápit, pokud by druhý zájem neopětoval – zároveň tvrdí, sexuální přitažlivost nemusí přátelství nutně narušovat, záleží ale na tom, jaké si lidé nastaví hranice. Sexuální přitažlivost, pokud se projevuje v menší míře, nemusí nutně přátelství a lidi v něm ničit, ba naopak:

Může to být hravý, ale jen trošku, když to není vysloveně myšlené hodně vážně. Když je to moc. Záleží na té mezi. Hranicích. Pokud je to v nějakém víceméně stavu, kdy od toho můžete odejít, že to není přítomný v každý vaší konverzaci a nemyslíte pořád na to, tak je to v pohodě. (R4)

Ne vždy tedy musí sexualita přátelství narušovat, může ho svým způsobem zpestřovat, je ale nutné si nastavit hranice. Třetímu respondentovi poskytuje hranici například jeho partnerský vztah, který znemožňuje, aby mu sexuální přitažlivost ze strany kamarádek narušila jeho přátelství s nimi – zmiňuje také, že pokud jsou dobrými přáteli, jsou si vědomy, že je zadaný, a tak není možnost tímto způsobem přátelství narušit.

Pátá respondentka spatřuje význam sexuální orientace pouze v tom, že pokud jsou její přátelé queer, jsou spojení sdílenou zkušeností či traumatem, které s queer sexuální orientací souvisí. Se svými přáteli, kteří ale queer nejsou, nemá problém rozebírat své zkušenosti. Přiznává možnost vzájemné přitažlivosti, pokud se přáteli s queer člověkem a také zmiňuje možný přechod k partnerskému vztahu, který přátelství umožňuje:

Když je to nějaká queer žena, tak můžeme sdílet nějakou zkušenost, ale není to pro mě rozhodující faktor, jestli se s nima budu kamarádit nebo ne. (R5)

Nějakým způsobem ovlivnit si myslím, že určitě. Když se ty dva lidi mají navzájem přitahovat, tak je mnohem pravděpodobnější, že by se z toho přátelství mohl vyvinout jiný vztah. Romantickéj povětšinou. Ale asi bych úplně nepoužila slovo narušovat. Myslim si, že moje přátelství nebylo nikdy vyloženě zničený, kdybych se bavila s nějakou queer holkou, kde bychom měly potenciál, že bychom se navzájem přitahovaly. Ne, no. A s téma hetero mužema, pokud jo, tak je to z jejich strany, protože z mojí nikdy, protože mě muži nepřitahujou, že jo. Ale to už trošku navazuje na to, co jsme řešily předtím, že to je nějaký aspekt přátelství s hetero mužema, ale není to můj úhel pohledu. Není to moje zkušenost, protože mě kamarád nikdy nepřitahoval. Ovlivnit jo, mám ale moc queer žen přátel, aby mi to mohlo narušit přátelství. (R5)

Dle její zkušenosti má dost queer ženských přátel na to, aby ze své zkušenosti věděla, že její přátelství sexuální přitažlivost nenarušuje. Také zmiňuje svou obavu

z přátelství s heterosexuálními muži, které by mohla potencionálně jakožto žena přitahovat. Při výběru přátel pro ni sexuální orientace nehraje roli, z rozhovoru ale vyplývá ostražitost k heterosexuálním mužům, což souvisí s její už zmíněnou preferencí přátelit se s ženami či nebinárními lidmi.

Pro šestou respondentku sexuální orientace v přátelství jasně hraje roli. Dá se říct, že šestá respondentka je na druhé straně spektra, pokud porovnáme její odpověď s pátou respondentkou:

Za první máme jiný zkušenosti, což vede k tomu, že si v nějakých věcech nemusíme moc rozumět. Tím, že to nesdílíme. Třeba kdybych měla heterosexuální kamarádku, tak bych si ní velkou část mojí identity nesdílela, což nemusí být špatně, ale čím víc věcí s ní budu sdílet, tím víc mám pocit, že si budeme rozumět celkově. Pak taky pro některý lidi je sexuální orientace důležitá, v tom smyslu, že se nechtěj bavit s někým, kdo by byl jiný sexuální orientace, protože jsou třeba homofobní. Má vliv, ale zároveň nemusí mít, když jste s tím oba v pohodě. (R6)

Při otázce, zda si myslí, jestli může sexuální přitažlivost narušovat přátelství uznává, že to je možné a – jak už zmiňoval čtvrtý respondent – je nutné si nastavit v přátelství určité hranice:

Asi může, pokud to jednomu z nich vadí. Nemyslím si, že je nemožný, aby se bavil heterosexuální muž s heterosexuální ženou, pokud jsou s tím oba dva v pohodě. Nemám problém se bavit s heterosexuálníma lidma, pokud jsou v pohodě s tím, že já jsem homosexuální. (R6)

Záleží na tom, jestli je to vzájemný, za první. Pokud to není vzájemný, jestli jsou ochotný se přes to přenést. Záleží na těch lidech, jak s tím naložej. (R6)

Šesté respondentce osobně sexuální přitažlivost přátelství příliš nenarušuje, dokud jsou nastavené zmíněné hranice:

Dokud jsou nastavený nějaký hranice. Pokud budu mít kamarádku, který se budu líbit a ona bude vědět, že mně se nelíbí a zároveň se mnou bude flirtovat a na něco narážet, tak mi to vadit samozřejmě bude. Ale pokud bude mít nastavený hranice, tak to nevidím jako nějakou překážku. Možná je to trochu jiný u heterosexuálních mužů, protože je nemám ráda. Když se budu líbit muži, tak s z toho nebudu tak nadšená. Ale v celku ne, když budou nastavený hranice. (R6)

Co se týče sexuální orientace jejích přátel, tvrdí, že jí na tom vlastně nezáleží, ale ve spojitosti s heterosexuálními muži opět zmiňuje, že nemají, na rozdíl od ní, zkušenosti s tím jaké to je být queer, což pro ni hraje v přátelství určitou roli:

Podle mě to není až tak podstatný, dokud se s ním budu rozumět nebo dokud budu vědět, že je dobrý člověk, jen předpokládám, že si s ním nebudu rozumět. I když zase si myslím, že si s ním nebudu rozumět, protože neví, jaký to je být queer, což je velká část mě a toho, co jsem v dětství prožívala. Ale pokud bude tomu otevřenější nebo chtít o tom slyšet, tak to zase problém nebude. (R6)

Z této odpovědi vyznívá strach ze zmíněného zneviditelnění sexuální orientace v přátelství s heterosexuálními lidmi. O zneviditelnění této části identity pojednávají například Galupo a Gonzalez (2013) odkazující na práci Galupo (2007) a Price (1999).

Participující tedy uznávají vliv sexuální orientace v jejich přátelstvích z různých důvodů a v různé míře. Záleží na kombinaci sexuální orientace a genderu, někteří queer participující se cisgender heterosexuálních mužů mohou stranit, například ze strachu z možné homofobie, odlišných názorů, zájmů a rozdílného přemýšlení. Sexuální přitažlivost hraje v přátelstvích roli v takové míře, jakou jí lidé přisuzují, je tedy nutné si nastavit hranice. Dle čtvrtého respondenta sexuální přitažlivost nemusí přátelství nutně narušovat, ale i zpestřit. Pro třetího respondenta odlišná sexuální orientace jeho přátel nehraje roli. Participující také vidí v přátelství vhodný začátek pro partnerský vztah.

4.10 Shrnující porovnání významu genderu a sexuální orientace v přátelství

V průběhu rozhovorů bylo možné pozorovat, jestli jedinec přikládá v přátelství větší význam sexuální orientaci či genderu člověka. Z rozhovorů vyplývalo z různých důvodů, že pro 4 participující je důležitější faktor genderu, pro zbylé dva respondenty má v přátelství větší význam sexuální orientace člověka.

U první, třetí a páté respondentky byl gender důležitý kvůli preferenci přátelství s ženami či nebinárními lidmi. U třetího respondenta byl gender důležitý ve spojitosti s menší důvěrou, kterou chová ke kamarádkám, kvůli které se preferuje svěřovat kamarádům. U zbylých respondentů byly odlišné důvody, proč pro ně hrála v přátelství větší roli sexuální orientace. Druhý respondent preferoval přátelství s queer lidmi a čtvrtý respondent zmiňoval, že si v přátelství s ostatními není jistý, jestli se kamarádce či kamarádovi nelíbí:

Mám jednu holku, blízkou kamarádku a jednoho kluka blízkého kamaráda. Jo. Protože já pak přemýšlím, jestli se tomu člověku nějak víc líbím než prostě jako kamarád. Já ani nevím o

orientaci svých kamarádů, nijak se nevyptávám, mám to nevyřešený, nevím, jak na tom jsou, a právě z toho plyne taková ta nedořečenost v konverzaci. (R4)

V této studii tedy pro participující hrál větší roli gender než sexuální orientace.

4.11 Vliv vztahu na přátelství člověka

Z šesti respondentů byli zadaní čtyři. O vlivu toho, zda je člověk zadaný, nejvíc hrálo roli v rozhovoru se třetím respondentem, první a šestá respondentka vztah zmiňovaly pouze ve spojitosti s „přátelstvím s výhodami“, ve kterém by jim bránil právě monogamní vztah, ve kterém aktuálně jsou. V rozhovoru s třetím respondentem hrála skutečnost, že je zadaný, největší roli, hlavně ve spojitosti s přátelstvím s ženami, kde mu poskytuje partnerský vztah určité hranice a tak se nemusí příliš obávat, že jeho přátelství s ženami ovlivní v nějaké vyšší míře možnost sexuální a romantické přitažlivosti:

Mezi těma holkama jseš maličko ostražitější. Abys nevyslal špatnej signál nějakej. Furt se snažíš bejt zajímavěj, ale ne nějak invazivně. Je to takovej divnej balanc. Když se snažíš bejt zajímavěj, ale nezaujmut někoho moc. Já tím, že jsem zadaněj, tak to třeba neřeším. A věřím tomu, že žádná z těch holek by nezkusila nic. Pokud ona neví, že jsem zadaněj a přijde jí, že vysílám nějaký signály, tak jí to vysvětlím. Bejvá to trapná konverzace. V ten moment to nejsou dobrý kamarádky. Všechny moje kamarádky ví, že jsem zadaněj. A já se tím nějak netajím, že jsem zadaněj. (R3)

Zároveň popisuje, jak partnerský vztah dvou přátel může mít negativní vliv celou skupinu přátel:

Myslím si, že ta dynamika se může strašně snadno změnit díky tomu, že k sobě ty lidi něco cejtěj. Neříkám, že to je špatně, ale říkám, že to může bejt zdroj nějakejch konfliktů v tý skupině. Ta parta tím může strašně trpět. Je to něco, z čeho může vyrašit strašně moc konfliktů, když je tam pár v tý partě. Řešíš nějaký divný nebo sexuální zážitky a tohle pak sdílet, když tam sedí tvůj partner vedle tebe. A tohle to všechno rozhází tu dynamiku. (R3)

Pro respondenta je tedy partnerský vztah v přátelství výhodou, protože poté nemusí řešit hranice s kamarádkami, ale zároveň vidí určitou nevýhodu v partnerském vztahu uvnitř skupiny přátel, protože to narušuje dynamiku celé skupiny.

4.12 Postoj participujících k „přátelství s výhodami“

„Přátelství s výhodami“ je dle Bisson a Levine (2007) vztah mezi „přáteli“, kteří spolu mají sex“ (s. 66). Tato forma vztahu je vyhledávána lidmi, kteří se nechtějí k nikomu romanticky vázat – obvyklou obavou jsou v tomto vztahu právě romantické city, které se mohou i v „přátelství s výhodami“ také objevit (Bisson a Levine, 2007).

Co se týče postoje k „přátelství s výhodami“, tři participující by s touto formou vztahu neměli problém, ostatní tři participující byli spíše proti. Participující, kteří byli proti, měli různé důvody proč. Čtvrtý participující sice aktuálně „přátelství s výhodami“ má, je ale proti němu. Ostatní participující, kteří byli proti, by měli problém s absencí emocionálního pouta, které pro ně „přátelství s výhodami“ představuje. Důvody pro „přátelství s výhodami“ byly různé.

První a šestá participující se sice staví k „přátelství s výhodami“ pozitivně, ale obě uvádí, že je se v něm mohou objevit romantické city k druhému člověku. Zároveň jsou obě zadané a z tohoto důvodu tento typ vztahu nevyhledávají. Z rozhovorů vyplývá, že důvodem, proč by byly „přátelství s výhodami“ schopné je jejich schopnost oddělit sex od romantických citů. Šestá respondentka ale také uvádí, že by se „přátelství s výhodami“ bála, protože by to pro ni bylo něco nového, ale bavilo by ji.

Druhý respondent, který se k „přátelství s výhodami“ stavěl pozitivně, uvedl, že je nutné spolu komunikovat, jasně si vymezit hranice a nic před druhým člověkem neskrývat. Pokud „přátelství s výhodami“ tyto charakteristiky naplňuje, je toho názoru, že na této formě vztahu není nic špatného. Druhý respondent jako jediný z participujících uvádí tyto požadavky, které má „přátelství s výhodami“ obsahovat, aby fungovalo.

První respondentka se k „přátelství s výhodami“ stavěla pozitivně, ale nedokázala si takovou situaci přestavit a vyhodnotila ji jako nepravděpodobnou. Důvody, které by ji k přátelství s výhodami vedly, byly následující:

Proč bych byla pro... no, stane se mi někdy, že se mi někdo líbí vizuálně, měla bych s ním třeba sex, ale nedokážu si představit, že bych s tím člověkem chodila, protože si nerozumíme na takový úrovni. (R1)

Respondentka by tedy měla zájem o „přátelství s výhodami“, pokud by se jí člověk líbil, ale nerozuměli by si dost na to, aby spolu měli partnerský vztah. Vystála otázka, co

by se stalo, pokud by se na „přátelství s výhodami“ domluvila s kamarádkou, jelikož přátelství je, jak už bylo zmíněno, založeno na vzájemném porozumění:

Tak to už by bylo asi romantický. Nevím. Nevím, jak by v tom byl rozdíl, no. Kdybych s někým byla hodně blízká kamarádka a zároveň bychom měly sex, tak by mi přišlo, že spolu prakticky chodíme. Takhle, dokážu si představit, že s někým mám jenom sex a třeba se nezávazně bavíme, ale asi si nedokážu představit, že bych byla s někým dobrá kamarádka a zároveň s ní spala, protože bych neviděla moc velký rozdíl, jestli s ní chodím nebo ne. Jde o to, jak bereš přátelství s výhodami. Jestli jseš s někým fakt dobrý kamarád, a ještě s ním spíš, nebo že se tomu říká přátelství, ale reálně nejste dobrý přítel a vlastně spolu máte jen sex. (R1)

Respondentka při otázkách týkajících se „přátelství s výhodami“ upozornila na rozdíly v emocionální vazbě, která se může v „přátelství s výhodami“ objevovat v různé míře. „Přátelství s výhodami“ se může stát skoro vyprázdňeným pojmem a lidé sice získávají určité výhody, ale vztah mezi nimi by se těžko dal označit za přátelství. Jeden z respondentů, který sice aktuálně „přátelství s výhodami“ má, se k němu stavěl negativně, ale při rozhovoru s ním také zazněl názor, že se může „přátelství s výhodami“ říkat přátelství, ale ve skutečnosti ho tento vztah nezahrnuje:

Je to hrozně jednoduchý způsob, jak si zajistit nějaký sexuální kontakt a zároveň nějaký sociální, ale nevyžaduje to od tebe žádnou iniciativu, energii. Na přátelství a na vztah musíš vynaložit hodně sil. Na přátelství s výhodami, v takové formě, v jaký se to provozuje, nemusíš. I když jako v tom konceptu je slovo přátelství, ale pokud máš opravdu přátele, kteří chtějí i výhody, tak to stejně spíš eventuálně přeroste ve vztah. (R4)

Podle mě je to hodně neproduktivní, k ničemu. Ale zároveň to asi trochu praktikuju. Právě bych řekl, že to není moc přátelství, spíš jenom výhody. Nevím. Je to takový hraní si na obojí. Hra na vztah a zároveň hra na přátelství. Nebo v té formě, v který to zažívám já. Z mojí strany to vůbec není upřímný. Myslím si, že to je slepá ulička, nikam to nevede, ale je to taková berlička jakoby. (R4)

Respondent tvrdil, že v jeho konkrétním případě v přátelství s výhodami nešlo o emocionální blízkost, která může být pro přátelství typická, ale pouze o sex. Další důvody, které ho k přátelství s výhodami vedly, byla skutečnost, že ho lidé, ke kterým nemá vytvořenou hlubší emocionální vazbu, víc přitahují a také určitý strach z otevřenosti, se kterou má ve vztazích obecně problémy. Co se týče výhod přátelství s výhodami, popisoval je následovně takto:

Protože to je dobrý sex. Já nevím...to je všechno. Je to dobrý sex, je to variabilní, zároveň máš nějaký stálý kontakt, že to není jako v klubu hledat někoho a víš, že když máš nějakou náladu, tak můžeš napsat, nebo třeba když se cítíš blbě a chceš nějaký fyzično větší, že třeba mezi kamarády... to je třeba to konvenční vnímání, že si třeba myslím, že mezi holkami je normální, že třeba leží spolu, objímají se a tak, takže ty mají takovej pěkněj večer, ale mezi kluky to určitě není a ani bych nechtěl, aby to tak bylo, protože já nejsem úplně takovej člověk, kterej je jakoby taktilní až moc, v kamarádství s výhodami mi to nevádí, protože to je hroznej paradox, ale čím víc se s tím člověkem nejsem blížký, tím míň mi vádí nějaký kontakt s ním. Jakmile k někomu cítím romantickou náklonnost, tak pro mě je těžký si představit... jako je tam sexuální přitažlivost, ale není tam v takové míře, jako když když nemám romantickou náklonnost. Čím menší emocionální pouto, tím větší sexuální přitažlivost. Spíš větší otevřenost k taktilním dotekům, prostě k fyzickým věcem. (R4)

Co se týče tohoto tématu, rozhovor se čtvrtým respondentem se, v porovnání s ostatními, jevil jako nejobsáhlejší. Respondent nakonec dodává, že by se „přátelství s výhodami“ v budoucnosti rád zbavil a preferoval by partnerský vztah, aktuálně ale nemá na tuto formu vztahu čas, který je dle něj nutné do něj vkládat.

Pátá respondentka měla, stejně jako čtvrtý respondent, určitou zkušenost s „přátelství s výhodami“, při rozhovoru mi ale prozradila, že rychle zjistila, že tato forma vztahu pro ni není vhodná a zkušenost s ní ji negativně poznamenala.

Třetí respondent byl striktně proti přátelství s výhodami, nejen, že by ho nebyl schopný on sám, ale také si myslí, že nemůže tento vztah fungovat obecně pro kohokoli:

Já si myslím, že to fungovat nemůže, znám lidi, který tvrděj, že jim to funguje, já nemám zapotřebí se s nima hádat a určitě jim nebudu vysvětlovat, že by to neměli dělat, to je jejich věc, ale já si myslím, že to fungovat nemůže. Ne dlouhodobě. (R3)

Většina respondentů tedy, bez ohledu na to, jestli mají aktuálně přátelství s výhodami, či ne, by raději preferovala partnerský vztah. Pokud si shrneme důvody, které by participující motivovaly k přátelství s výhodami, jsou následující: pokud se jim líbí člověk, se kterým si ale dostatečně nerozumí, aby mohl vztah mezi nimi přerůst v partnerský vztah; protože by je tato forma vztahu bavila; protože mají kvůli „přátelství s výhodami“ dobrý sex; je to časově nenáročné a člověk do něj nemusí vkládat tolik úsilí; je možné tento vztah jednodušeji přerušit a také není nutné se při tomto vztahu tolik emocionálně otevřít a je možné mít míň zábran, pokud má člověk například strach z emocionální blízkosti. Důvody, proč by byli participující proti, byly následující: protože je to pouze falešné emocionální pouto; je zde možnost se zamilovat, což by mohlo být

v takovém vztahu nežádoucí; přátelství s výhodami nenaplnuje dostatečnou potřebu hlubšího vztahu.

5. ZÁVĚR

Jak už jsem zmiňovala, pro většinu participujících hrál v jejich přátelských vztazích větší roli gender, sexuální orientace přátelství ale ovlivňuje také. S participujícími jsme během rozhovorů naráželi na skutečnost, že tyto aspekty identity spolu interagují, a proto je nemožné je oddělit. Je ale možné odpovědi shrnout do relevantních celků a pomocí nich odpovědět na výzkumné otázky, které zní: Jaký vliv má na přátelství gender a genderová identita? A jaký vliv má na přátelství sexuální orientace?

Při rozhovoru s první respondentkou vyplývalo, že je pro ni gender důležitější než sexuální orientace. Preferuje se přátelit s queer ženami. V přátelství s muži se potýká s problémy, které spojuje s odlišnou genderovou socializací a jinými životními zkušenostmi. U heterosexuálních mužů se obává homofobie a transfobie, u homosexuálních mužů kritizuje misogynní chování. Má pocit, že ji muži mají menší možnost porozumět, mají také jiné koníčky než ona. Její přátelství s heterosexuálními muži bylo vždy povrchní. Obecně se obává, že budou muži méně tolerantní. Ve většině případů by si rozuměla spíše s queer mužem než s heterosexuálním mužem, ale bez ohledu na sexuální orientaci vždy negativní vnímá, že je daný jedinec muž. Co se týče její genderové identity, moc lidí v jejím okolí neví, že je nebinární – jediný vliv na její přátelství má její genderová identita v tom, že se nemůže bavit s transrodním člověkem.

U první respondentky a druhého respondenta se objevuje strach, který pramení z obavy, že na ně budou heterosexuální ženy pohlížet negativně, kdyby si myslely, že respondentku a respondenta přitahují. Respondentka popisuje, že má její homosexuální orientace pozitivní vliv na interakci s muži, protože ji osvobozuje od nutkání před nimi vypadat atraktivně a konverzace je kvůli tomu jednodušší. Co se týče sexuální orientace, oceňuje, pokud je kamarád či kamarádka queer, protože tak mají něco společného.

Pro druhého respondenta hrála v přátelství větší roli sexuální orientace a také se preferuje přátelit s queer lidmi. Respondent má pocit, že musí své chování před cisgender heterosexuálními muži modifikovat, aby nezískali dojem, že má o ně zájem (u cisgender bisexuálního kamaráda takový pocit nemá). Nemá pocit, že má na přátelství jeho nebinární genderová identita vliv, pokud o tom lidé ví, i pokud o tom neví – když nejsou tématům transgender lidí a nebinárních lidí otevření, o své genderové identitě jim neřekne. Při výběru přátel se ale snaží takovým lidem vyhýbat.

Pro třetího respondenta má na přátelství větší vliv gender. Má pocit, že se svými mužskými kamarády má v přátelství jinou dynamiku, než v přátelství s kamarádkami – u žen má nutkání být víc rezervovaný. Stejně jako první a šestá respondentka zmiňuje odlišné zájmy na základě genderu (druhý respondent a pátá respondentka by s výrokem odlišných zájmů nesouhlasila, zmiňují, že měli podobné zájmy s muži). Třetí respondent nechová k ženským kamarádkám takovou důvěru, jako k mužským kamarádům, se kterými sdílí své problémy raději. Zmiňuje také, že se ženy víc pomlouvají a jsou víc soutěživé. Sexuální orientace pro něj nehraje žádnou roli. V přátelstvích se nebojí, že je naruší sexuální přitažlivost, protože je zadaný, což vytváří v přátelství určité hranice. Podotýká, že vztahy uvnitř skupiny přátel mohou mít na skupinu negativní dopady.

Pro čtvrtého respondenta má na přátelství větší vliv sexuální orientace. Zdůrazňuje, že gender a sexuální orientace jsou jen dva aspekty z mnoha. Tvrdí, že záleží hlavně na osobnosti člověka a že jeho přátelství s mužem nese konvenční charakteristiky přátelství s ženou: je víc emocionální, založené na fyzickém kontaktu a kamarád se mu víc svěřuje se svými problémy. Poté uznává, že sexuální orientace má větší vliv než gender, protože přátelství umožňuje přechod k partnerskému vztahu. Pokud se v přátelství objevuje sexuální přitažlivost, pohlíží na ni pozitivně, pokud jsou ve vztahu nastavené hranice.

Z rozhovoru s pátou respondentkou vyplývá, že je pro ni důležitější aspekt genderu. Má totiž pocit, že jí ženy více rozumí a předpokládá, že budou mít stejné názory. Obává se, aby se mužským kamarádům nelíbila. Během rozhovorů s pátou, první a šestou jde poznat, že by muže nerady obecně odsoudily – podobný pocit jsem získala i při rozhovoru s druhým respondentem. Pátá respondentka se přátelství s muži nevyhýbá, ale konstatuje, že by si museli ze začátku promluvit o jejich názorech a ujasnit si, že mezi nimi nikdy neproběhne nic romantického či sexuálního. S ženami si víc rozumí, protože řeší stejné problémy a mají stejné zkušenosti. Sexuální orientace pro ni hraje roli, ale není pro ni podstatné, aby byl člověk také queer. Ze svých zkušeností ji sexuální přitažlivost přátelství nenarušuje.

Z rozhovoru s šestou respondentkou vyplývá, že je pro respondentku rozhodující spíš gender než sexuální orientace. Stejně jako většina LGBTQ+ participujících preferuje přátelství s queer lidmi. Má pocit, že si s muži nerozumí v takové míře a také nemá tolik možností, jak se s muži spřátelit, jelikož se přátelí s lidmi, kteří se také socializují spíš s ženami a nebinárními jedinci – uznává ale, že na základě předsudků předpokládá, že

nebudou mít stejné názory a zájmy. Respondentka zmiňuje vliv odlišné genderové socializace (která hraje svou roli i v rozhovoru s první respondentkou a druhým a třetím respondentem), která dle ní může mít vliv na odlišné zájmy. Co se týče vlivu sexuální orientace, respondentka zmiňuje, že pokud by se přátelila s heterosexuální ženou, nesdílely by spolu část identity – na rozdíl od páte respondentky v tom vidí větší problém, ale poté zmiňuje, že pro ni sexuální orientace přátel nehraje roli, pokud by její heterosexuální přátelé naslouchali jejím zkušenostem, které se pojí s její queer identitou.

Z rozhovorů s ženami a nebinárními lidmi vyplývá negativní pohled na muže, zatímco z rozhovoru s třetím respondentem vyplývá negativnější pohled na ženy než na muže. Třetí respondent nechová ke kamarádkám takovou důvěru, tvrdí, že s muži si bude vždy lépe rozumět, protože mají podobné problémy, životní zkušenosti a zájmy – podobný přístup mají respondentky, ale s ženami. Zdá se, že gender je pro většinu participujících nejvýznamnější. Většina queer participujících preferuje kvůli podobným zkušenostem a větší možnosti porozumění přátelství s queer lidmi. Co se týče role sexuální orientace a sexuality v přátelství, ovlivňuje ho různě: participující vidí v přátelství možnou cestu k partnerskému vztahu, někdo se nevyžádaného romantického či sexuálního zájmu přátel obává (to je případ queer žen a nebinárních lidí, které muži nepřitahují), čtvrtý respondent pohlíží na sexuální napětí naopak pozitivně, pokud jsou nastaveny hranice. Výzkum, který se věnuje těmto tématům, by bylo zajímavé provést s více participujícími – ve výběrovém vzorku by mělo mít zastoupení více sexuálních orientací, aby se případně mohly sledovat možné vzorce v chování a přemýšlení. Jak už bylo zmíněno v teoretické části a rozhovoru s čtvrtým respondentem, ve vztazích hraje roli spousta faktorů, mohou se ale objevovat určité vzorce chování a názorů, jak jde vidět z rozhovorů s participujícími. Přátelství je vztah, který se objevuje ve všech kulturách a časových obdobích a zaslouží si stejnou míru výzkumu jako vztahy partnerské.

LITERATURA (BIBLIOGRAFIE)

Abbey, A. (1982). Sex differences in attributions for friendly behavior: Do males misperceive females' friendliness? *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(5), 830–838. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.42.5.830>

Afifi, W. A., & Faulkner, S. L. (2000). On Being Just Friends': The Frequency and Impact of Sexual Activity in Crosssex Friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(2), 217-218. <https://doi.org/10.1177/0265407500172003>

Ashton, N. L. (1980). Exploratory Investigation of Perceptions of Influences on Best-Friend Relationships. *Perceptual and Motor Skills*, 50(2), 379–386. <https://doi.org/10.1177/003151258005000206>

Atkinson, S. R., & Russell, D. (2015). Gender dysphoria. *Australian family physician*, 44(11), 792-796. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.585153959808244>

Arsawati, N. N. J., & Bunga, D. (2022). Misogyny as violence in gender perspective. *International Journal of Business, Economics, and Social Development*, 3(1), 19-27. <https://doi.org/10.1111/hypa.12398>

Aultman, B. (2014). Cisgender. *Transgender studies quarterly*, 1(1-2), 61-62. <https://doi.org/10.1215/23289252-2399614>

Bank, B. J. (1995). Friendships in Australia and the United States: From feminization to a more heroic image. *Gender & Society*, 9(1), 79-98. <https://doi.org/10.1177/089124395009001005>

Bank, B. J., & Hansford, S. L. (2000). Gender and friendship: Why are men's best same-sex friendships less intimate and supportive? *Personal Relationships*, 7(1), 63-78. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00004.x>

Beauvoir, S. de, Parshley, H. M. (H. M.), & Bair, D. (1989). *The second sex*. Vintage Books.

Becker, Mary. 1999. "Patriarchy and Inequality: Towards a Substantive Feminism." *University of Chicago Legal Forum* 1 (1): 21–88. https://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/uchclf1999§ion=5

Bell, R. R. (1981). Friendships of women and of men. *Psychology of Women Quarterly*, 5(3), 402-417. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1981.tb00582.x>

Bem, S. L., Martyna, W., & Watson, C. (1976). Sex typing and androgyny: Further explorations of the expressive domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34(5), 1016–1023. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.34.5.1016>

Bem, S. L. (1993). *The Lenses of Gender: Transforming the debate on sexual inequality*. Yale University Press.

Berger, P. L. & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Bettcher, T. M. (2014). Transphobia. *Transgender Studies Quarterly*, 1(1-2), 249-251. <https://doi.org/10.1215/23289252-2400181>

Billing, Y. D. (2011). Are women in management victims of the phantom of the male norm?. *Gender, Work & Organization*, 18(3), 298-317. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2010.00546.x>

Bisson, M. A., & Levine, T. R. (2009). Negotiating a friends with benefits relationship. *Archives of sexual behavior*, 38, 66-73. <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9211-2>

Brown, C. S., & Stone, E. A. (2016). Gender stereotypes and discrimination: How sexism impacts development. *Advances in child development and behavior*, 50, 105-133. <https://doi.org/10.1016/bs.acdb.2015.11.001>

Butler, J. (2016). *Závažná těla: O materialitě a diskursivních mezích „pohlaví“*. Charles University in Prague, Karolinum Press.

Caldwell, M. A., & Peplau, L. A. (1982). Sex differences in same-sex friendship. *Sex roles*, 8, 721-732. <https://doi.org/10.1007/BF00287568>

Coffey, A. & Atkinson P. (1996). *Making sense of qualitative data: Complementary Research strategies*. Sage Publications, Inc.

Černá, Markéta. (2013). *Aristotelovo pojetí přátelství*. [Diplomová práce, univerzita Pardubice]. Digitální knihovna Univerzity Pardubice.

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/53147/CernaM_AristotelovoPojeti_KP_2013.pdf?sequence=3

Divišová, Nikola. (2023). *Identita a sociální interakce mladých nebinárních lidí*. [Diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/185658>

Edmondson, C. B., & Conger, J. C. (1995). The impact of mode of presentation on gender differences in social perception. *Sex Roles*, 32, 182. <https://doi.org/10.1007/BF01544787>

Egland, K. L., Spitzberg, B. H., & Zormeier, M. M. (1996). Flirtation and conversational competence in cross-sex platonic and romantic relationships. *Communication Reports*, 9(2), 105-117. <https://doi.org/10.1080/08934219609367643>

Emler, Nicholas (1994), "Gossip, Reputation and Social Adaption," in *Good Gossip*, R.F. Goodman and A. Ben-Ze'ev, eds. Lawrence: University of Kansas Press.

Fone, B. (2001). *Homophobia: A history*. Metropolitan Books.

Foster, E. K. (2004). Research on gossip: Taxonomy, methods, and future directions. *Review of general psychology*, 8(2), 78-99. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.78>

Fraïssé, C., & Barrientos, J. (2016). The concept of homophobia: A psychosocial perspective. *Sexologies*, 25(4), e65-e69. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2016.02.002>

Galupo, M. P. (2007). Women's close friendships across sexual orientation: A comparative analysis of lesbian-heterosexual and bisexual-heterosexual women's friendships. *Sex Roles*, 56, 473-482. doi:10.1007/s11199-007-9186-4.

Galupo, M. P., & Gonzalez, K. A. (2013). Friendship values and cross-category friendships: Understanding adult friendship patterns across gender, sexual orientation and race. *Sex Roles*, 68, 779-790. <https://doi.org/10.1007/s11199-012-0211-x>

Gjuričová, Š., & Kubička, J. (2003). *Rodinná terapie: Systematické a narativní přístupy*. GRADA Publishing as.

Goel, I. (2016). Hijra communities of Delhi. *Sexualities*, 19(5-6), 535-546. <https://doi.org/10.1177/1363460715616946>

Grosser, T. J., Lopez-Kidwell, V., & Labianca, G. (2010). A social network analysis of positive and negative gossip in organizational life. *Group & Organization Management*, 35(2), 177-212. <https://doi.org/10.1177/1059601109360391>

Hacker, H. M. (1981). Blabbermouths and clams: Sex differences in self-disclosure in same-sex and cross-sex friendship dyads. *Psychology of Women Quarterly*, 5(3), 385-401. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1981.tb00581.x>

Hankivsky O. *Intersectionality 101*. Burnaby: Institute for Intersectionality Research and Policy, Simon Fraser University, 2014.

Harris, S. M. (1992). Black male masculinity and same-sex friendships. *The Western Journal of Black Studies*, 16(2).

Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál.

Hibbard, D. R., & Walton, G. E. (2017). Competition in friendship. *The psychology of friendship*, 213-229.

Holubová, K. (2016). Koncept identity na poli sociologické teorie. *Acta Universitatis Carolinae Philosophica et Historica*, 22(2), 31-49.

Hyde, J. S. (2005). The gender similarities hypothesis. *American psychologist*, 60(6), 581, 590. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.6.581>

Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita*. Grada Publishing as.

Jánská, A. (2023). Pohled studentu vysokých škol na sexuální menšiny v kontextu sexuální výchovy [Diplomová práce, Univerzita Hradec Králové]. [theses.cz. https://theses.cz/id/yhaa00/STAG98662_Archive.pdf](https://theses.cz/id/yhaa00/STAG98662_Archive.pdf)

Jenkins, D. L., Xiao, S. X., & Martin, C. L. (2023). Does the Gender of Your Friends Matter for Sexist Attitudes About Women?. *Emerging Adulthood*, 11(2), 380-393. <https://doi.org/10.1177/21676968221121165>

Jewell, J. A., & Brown, C. S. (2013). Sexting, catcalls, and butt slaps: How gender stereotypes and perceived group norms predict sexualized behavior. *Sex Roles*, 69, 594-604. <https://doi.org/10.1007/s11199-013-0320-1>

Johnson, C. B., Stockdale, M. S., & Saal, F. E. (1991). Persistence of men's misperceptions of friendly cues across a variety of interpersonal encounters. *Psychology of Women Quarterly*, 15(3), 463-475. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1991.tb00421.x>

Kabele, J. (1996). Sociální konstruktivismus/Social Constructivism. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 317-337. <https://www.jstor.org/stable/41131224>

Kaplan, D. L., & Keys, C. B. (1997). Sex and relationship variables as predictors of sexual attraction in cross-sex platonic friendships between young heterosexual adults. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(2), 191-206. <https://doi.org/10.1177/0265407597142003>

Kalra, G., & Bhugra, D. (2013). Sexual violence against women: Understanding cross-cultural intersections. *Indian journal of psychiatry*, 55(3), 244-249. 10.4103/0019-5545.117139

Kimmel, M. S. (2013). Masculinity as homophobia: Fear, shame, and silence in the construction of gender identity. In *Toward a new psychology of gender* (pp. 223-242). Routledge.

Kimmel, S. M. (2004). *The Gendered Society*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-514975-0.

Koenig, B. L., Kirkpatrick, L. A., & Ketelaar, T. (2007). Misperception of sexual and romantic interests in opposite-sex friendships: Four hypotheses. *Personal Relationships*, 14(3), 428. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00163.x>

Levin, J., & Arluke, A. (1985). An exploratory analysis of sex differences in gossip. *Sex roles*, 12, 281-286. <https://doi.org/10.1007/BF00287594>

Lewis, R. A. (1978). Emotional intimacy among men. *Journal of Social Issues*, 34(1). <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1978.tb02543.x>

Lišková, K. (2008). Re-konstruování genderu, pohlaví a sexuality. *Sociální studia/Social Studies*, 5(1), 7-9.

Maccoby, E. E. (1990). Gender and relationships: A developmental account. *American Psychologist*, 45, 513-520. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.4.513>

Manne, Kate. (2017). *Down girl: The logic of misogyny*. Oxford: Oxford University Press.

Marshall, T.C. (2010). Gender, Peer Relations, and Intimate Romantic Relationships. In: Chrisler, J., McCreary, D. (eds) *Handbook of Gender Research in Psychology*. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1467-5_12

Martínková, Lucie. (2024). *Gender, nebinární genderová identita-lingvistický a sociologický přístup frankofonních mluvčích*. [Diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/188832>

Mayo Jr, J. B., & Sheppard, M. (2012). New social learning from two spirit Native Americans. *The Journal of Social Studies Research*, 36(3), 263-282.

Messman, S. J., Canary, D. J., & Hause, K. S. (2000). Motives to remain platonic, equity, and the use of maintenance strategies in opposite-sex friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(1), 86-90. <https://doi.org/10.1177/0265407500171004>

Muehlenhard, C. L., & Peterson, Z. D. (2011). Distinguishing between sex and gender: History, current conceptualizations, and implications. *Sex roles*, 64, 791-803. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9932-5>

Murray, S. H. (2018). Heterosexual men's sexual desire: Supported by, or deviating from, traditional masculinity norms and sexual scripts?. *Sex Roles*, 78, 130-141. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0766-7>

Nardi, P. M. (1999). *Gay men's friendships: Invincible communities*. University of Chicago Press.

Nardi, P. M., & Sherrod, D. (1994). Friendship in the Lives of Gay Men and Lesbians. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(2), 185-199. <https://doi.org/10.1177/0265407594112002>

O'Meara, J. D. (1989). Cross-sex friendship: Four basic challenges of an ignored relationship. *Sex roles*, 21, 525-543. <https://doi.org/10.1007/BF00289102>

Pleck, J. H. (1976). The male sex role: Definitions, problems, and sources of change. *Journal of Social Issues*, 32, 155-164. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1976.tb02604.x>

Price, J. (1999). Navigating differences: *Friendships between gay and straight men*. New York: Harrington

Puentes, J., Knox, D., & Zusman, M. E. (2008). PARTICIPANTS IN "FRIENDS WITH BENEFITS" RELATIONSHIPS. *College Student Journal*, 42(1).

Reiman, A. K., Ocasio, T. S., & Mezzapelle, J. L. (2023). How cisgender people define “transgender” is associated with attitudes toward transgender people. *Archives of Sexual Behavior*, 52(3), 991-1007. <https://doi.org/10.1007/s10508-022-02454-w>

Reis, H. T., Shaver, P., Duck, S., & Hay, D. (1988). Intimacy as an interpersonal process. In S. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships* (pp. 367–389). Wiley. <https://doi.org/10.4324/9780203732496-5>

Curran, D. J., & Renzetti, C. M. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.

Ridgeway, C. L., & Smith-Lovin, L. (1999). The gender system and interaction. *Annual review of sociology*, 25(1), 191-216. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.25.1.191>

Richardson-Self, L. (2018). Woman-Hating: On Misogyny, Sexism, and Hate Speech. *Hypatia*, 33(2), 256–272. doi:10.1111/hypa.12398

Rollero, C. (2013). Men and women facing objectification: The effects of media models on well-being, self-esteem and ambivalent sexism. *Revista de Psicología Social*, 28(3), 373-382. <https://doi.org/10.1174/021347413807719166>

Rose, A. J., & Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological bulletin*, 132(1), 98. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.1.98>

Řeháková, B. (2003). Vzorce přátelství v české společnosti/Friendship Patterns in Czech Society. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 509-528. <https://www.jstor.org/stable/41131940>

Sapadin, L. A. (1988). Friendship and gender: Perspectives of professional men and women. *Journal of Social and personal Relationships*, 5(4), 387-403. <https://doi.org/10.1177/026540758805400>

Sherrod, D. (2018). The bonds of men: Problems and possibilities in close male relationships. In *The Making of Masculinities (Routledge Revivals)* (pp. 213-239). Routledge.

Simons, J., Irwin, D. & Drinnien, B. (1987). *Maslow's Hierarchy of Needs from Psychology - The Search for Understanding*. New York: West Publishing Company.

Singleton, R. A., & Vacca, J. (2007). Interpersonal competition in friendships. *Sex Roles, 57*, 617-627.

Smetáčková, I. (2014). Sandra Bem-silná a reflektující i ve smrti. *Gender a výzkum/Gender and Research, 15*(1), 87-88.

<https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2014/01/17.pdf>

Snodgrass, S. E. (1985). Women's intuition: The effect of subordinate role upon interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology, 49*, 146–155. <https://eric.ed.gov/?id=ED229680>

Starr, C. R., & Zurbriggen, E. L. (2017). Sandra Bem's gender schema theory after 34 years: A review of its reach and impact. *Sex Roles, 76*, 566-578.

Stern-Gillet, S. (1995). *Aristotle's philosophy of friendship*. Albany: SUNY Press.

Šmausová, G. (2006). Epistemologická situace poznání pohlaví a genderu. *SOCIOLOGICA–ANDRAGOGICA 2006*, 11.

http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/AUPO_Sociologica-Andragogica_2006.pdf#page=11

Sullivan, H.S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York, NY: Norton.

Thompson, E. H., & Pleck, J. H. (1986). The structure of male role norms. *American Behavioral Scientist, 29*, 531–543. <https://doi.org/10.1177/0002764860290050>

Tschann, J. M. (1988). Self-disclosure in adult friendship: Gender and marital status differences. *Journal of Social and Personal Relationships, 5*(1), 65-81. <https://doi.org/10.1177/0265407588051004>

Vojtíšek, P. (2012). *Výzkumné metody*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní.

Walker, K. (1994). Men, women, and friendship: What they say, what they do. *Gender & Society*, 8, 246–265. <https://doi.org/10.1177/089124394008002007>

Watson, D. C. (2012). Gender differences in gossip and friendship. *Sex Roles*, 67, 494-502. <https://doi.org/10.1007/s11199-012-0160-4>

Weber, A. M., Cislighi, B., Meausoone, V., Abdalla, S., Mejía-Guevara, I., Loftus, P., & Gupta, G. R. (2019). Gender norms and health: insights from global survey data. *The Lancet*, 393(10189), 2455-2468. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)30765-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)30765-2)

Welzer-Lang, D. (1994). L'homophobie, la face cachée du masculin. La Peur de l'autre en soi, du sexisme à l'homophobie, Montréal., 13-92. <https://hal.science/hal-00285179/>

Wiseman, J. P. (1986). Friendship: Bonds and binds in a voluntary relationship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 3(2), 191-211. <https://doi.org/10.1177/0265407586032005>

Wollstonecraft, M. (1992). *A Vindication of the Rights of Women*. London: Campbell. 1-85715-086-4.

Wright, P. H. (2009). Toward an expanded orientation to the comparative study of women's and men's same-sex friendships. In *Sex differences and similarities in communication* (pp. 35-53). Routledge.